

Літаратурнае мастацтва

Год выдання 36-ы
№ 23 (2383)
21 сакавіка 1969 г.
ПЯТНІЦА
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

НЁМАН — НЯМУНАС

ЛІТОВСЬКІЯ ПІСЬМЕННІКІ—ГОСЦІ ПРАЦОЎНЫХ ГРОДЗЕНШЧЫН.

Беларускія і літоўскія пісьменнікі спарод студэнтаў Гродзенскага педінстытута. Злева направа—Мікола Ткачоў, Альбінас Жукаўскас, Альгірдас Поцюс, Пятрас Кейдошус, Рамута Скучыта і Мікола Хведаровіч. Фота В. КОСЦІНА.

У Янкі Брыля Есць усхваляваны радкі пра рэкі, што нарадзіліся, набіраючы сілу і разгон у Беларусі, каб потым ужо стаць шаўчэнкаўскім Дніпром, райніскаўскай Даўгай і апетым Саламеяй Нерыс Нямунасам...

Нёман, Нямунас... Вось ён ляжыць пад белым покрывам спарод высокіх берагоў. Але ўжо блізка бурліць веснавая вода. Праз тыдзень-другі імклівае плынь узарве, раскідваючы ледзяныя панцыры, і Нёман, дышачы на поўныя грудзі, панясе свае воды на поўнач — у Літву.

Нёман, Нямунас... На яго берагах нарадзілася, расла і мацела дружба беларусаў і літоўцаў.

Калі нарадзілася гэтая дружба? Вядомы літоўскі паэт Альбінас Жукаўскас неяк заўважыў, што, відаць, тады яшчэ, як упершыню сустрэліся беларусы з літоўцамі і абмяняліся першымі словамі: «артыст—артыст».

З тых славяч часоў добрым суседзям прыходзілася неаднойчы дапамагаць адзін аднаму. Тут, на берагах Нёмана, біўся за свабоду роднага краю Кастусь Каліноўскі. І лепшым памагаткам, верным паплечнікам і баявым сабрам яго быў Антанас Мацкевічус, камандзір атрада літоўскіх паўстанцаў. Беларусы і літоўцы змагаліся разам супраць інтэрвэнтаў і гадзі грамадзянскай і Айчынай войнаў, дапамагалі аднаму аднаму аднаваджаць разбураную вайной гаспадарку.

Можна шмат расказаць пра духоўную блізкасць нашых народаў, блізкасць, якая нарадзілася шмат вякоў назад. Беларускі перакладчык Францішак Скарына друкаваў першыя кнігі на беларускай мове ў Вільні. З літоўскай зямлі прыйшлі час была звязана літаратурная дзейнасць Багушэвіча і Цёткі, Купалы і Коласа, а з зямлі беларускай — жыццё і работа вядомых літоўскіх пісьменнікаў Бонавентура Паўлюквічуса, Андруса Дабулявіча, Аляксандра Меркіта і многіх іншых дзеячоў літоўскай культуры і літаратуры і мастацтва.

Дружба, узвешаная павяга сталі асабліва моцнымі, калі Літва ўвайшла ў братнюю сямяю народаў Савецкага Саюза. Гэта ў тым дню літоўскі пісьменнік Пятрас Цяіра, сустрэкаючы ў Каўнасе дэлегацыю беларускіх пісьменнікаў на чале з Янкам Купалам, сказаў, што ён, бывае, часта выходзіў на бераг Нямунаса і, назіраючы, як коціць рака з поўдня свае хвалы, з надзеяй думаў пра час, калі разам з гэтымі хвалямі прыйдзе і свабода. У адказ на гэтыя словы Янка Купала моцна пахіснуў яму руку. Гэта была рука на дружбу, на вялікую дружбу, якая мацела і мацее з кожным годам.

Сёння ў братняй Літве чытаюць на роднай мове Янку Купала і Якуба Коласа, Максіма Танка і Аркадзя Кулашова, Васіля Быкава і Рыгора Барадуліна, а мы на сваёй мове знаёмімся з лепшымі здобыткамі літоўскай літаратуры.

Беларускія пісьменнікі, кампазітары, мастакі, артысты — заўсёды жаданыя госці ў братняй Літве, а дзеячы культуры і мастацтва Літвы — у нас. І кожная талента сустрэча выліваецца ў сапраўднае сява.

Менавіта такім святам стаў прыезд групы літоўскіх літаратараў — сакратара праўлення Саюза пісьменнікаў Літвы Альгірдаса Поцюса, паэта-перакладчыка Альбінаса Жукаўскаса, паэта Пятраса Кейдошуса, паэта Рамута Скучыта — на Дні літоўскай літаратуры, што праходзілі з 18 па 20 сакавіка ў Гродні і вобласці.

Без перабольшвання можна сказаць, што ўся Гродзеншчына жыла гэтай падзеяй. Сардэчнасцю і цеплыняй акружылі гродзенцы дарагіх гасцей. Выступілі кнігі літоўскіх пісьменнікаў у бібліятэках і кінатэатрах, у школах і на прадпрыемствах засведчылі невялікую цікавасць беларускіх чытачоў да літаратуры братняй рэспублікі.

Дням літоўскай літаратуры прысвечала старонку гродзенская абласная газета. Госці выступілі па масцовым тэлебачанні.

Вечарам 18 сакавіка пасланцы братняга народа былі гасцямі студэнтаў і вучэльнікаў Гродзенскага педінстытута імя Янкі Купалы. Разам з літоўскімі сябрамі на гэтую сустрэчу прыехалі беларускія літаратары — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Мікола Ткачоў, паэт Мікола Хведаровіч, літаратурнае аддзяленне Адам Мальдзіс, сакратар Гродзенскага аддзялення Саюза пісьменнікаў БССР Аляксей Карпюк.

Адзінаццаць вечар, М. Ткачоў гаварыў аб сабротскіх сувязях, аб моцнай дружбе беларускіх літаратараў з літоўцамі.

Воінам—пра Ільіча

19 сакавіка ў ануоўным Даме адбыўся адбыліся чарговая леныска чытанні, прысвечана 100-годдзю з дня нараджэння правадыра 3-я леныска «Ленін і музыка» перада воймамі выступіў музыкантаў Л. Аўраха. Ленцыя суправаджалі музычныя ілюстрацыі. Заслужаная артыстка БССР лянціна Ева Эспры вынавала лобімы твор Ільіча «Аляксандра» Л. Бетховена, Саліст тэатра оперы і балета В. Бонаў праславаў рэвалюцыйны і народныя песні.

Расказ паэта А. Вялюкіна быў прысвечаны вобразу вялікага правадыра ў творах савецкіх пісьменнікаў. У прыватнасці, у беларускай літаратуры.

КНІГІ АБ ГЕРАІЗМЕ НАРОДА

РАСКАЗВАЕ СТАРШЫНЯ ДЗЯРЖАўНАГА КАМІТЭТА САВЕТА МІНІСТРАЎ БССР ПА ДРУКУ Р. В. КАНАВАЛАЎ

У гэтым годзе працуючы нашай рэспубліцы будучы адзначаць 25-годдзе з дня вызвалення Савецкай Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Выдавецтва рэспублікі рыхтуюць для чытачоў рад кніг і іншых выдаваў, якія расказаюць аб гераічнай барацьбе савецкага народа супраць гітлераўскіх палчывіц.

Рад кніг, якія асабліва любіліся чытачамі, выпушчаны другім выданнем. Да такіх адносіцца дакументальная аповесць І. Новінава «Руны страляюць да ўмер», рамана А. Асіпенкі «Вогненны азімут», рыхтуюцца да выпуску ўспаміны антыўных уздольнікаў партызанскага руху Герояў Савецкага Саюза Р. Н. Макульскага «Вечны агонь», В. І. Лівенцава «Партызанскі край», а таксама В. К. Якавенкі «На акупіраванай зямлі».

Да гадзіны вызвалення Беларусі выйдзе з друку кнігі «Віцебскае падполле» кандыдата гістарычных навук Р. Пакшоўскага, «Суровыя дні» І. Л. Саўцінчыка, «Хатыні» Н. Т. Андрушчанкі. У серыі «Беларускі рамана» будзе выпушчана на беларускай мове з пяці ў двух кнігах «Веналомныя дні» М. Лынькова.

Широкая папулярнасцю карыстаецца зборнік «Пірацкія вяселлі». Ён таксама выйде другім выданнем. Календарны агарод падрыхтаваны да друку выдання «Савецкія дзеці» і «Маскі і тэатры».

Выпушчаны таксама будзе прысвечаны да гадзіны вызвалення Беларусі «Беларускія мастакі аб Брэсцкай крэпасці-героі», малюнічымі плакатамі. Будзе выданне рыхтуюцца і да 25-га гадзіны перамогага замячання Вялікай Айчыннай вайны. Гэта—кнігі, брашуры, выяўленчая прадукцыя.

«ПА ДАРУЧЭННІ ТАВАРЫША ЛЕНІНА»

Так называецца дакументальны фільм, да здымкаў якога прыступілі Гомельская студыя тэлебачання. У фільме будзе расказана аб знаходжанні і дзейнасці на Гомельшчыне ў першыя гады Савецкай улады паплечніка Уладзіміра Ільіча — усесаюзнага стараты Міхаіла Іванавіча Капліна, народных камісароў Анастасіі Васільевы Лундчырская і Мірона Канстанцінавіча Уладзімірава.

У Маскве зроблены першыя сіхронныя здымкі былых членаў Гомельскага губкома С. Зенчанкі, І. Касаткіна і Н. Лавінавай, якія перад аб'ектывамі кінакамеры расказалі аб сустрэчах з саратнікамі У. І. Леніна.

У тэлефільме будучы выкарыстаны архіўныя фота і кінадакументы тых часоў, матэрыялы музеяў. Дакументальная стужка выйде на бланкітныя экраны да знамянальнага юбілея — 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Аўтар сцэнарыя тэлефільма — Э. Анцін, рэжысёр — В. Гесь, апэратар — Р. Шапаваляў.

Працуючы Літвы, — сказаў А. Поцюс, — добра ведаючы пра дзейнасць рабочага класа Беларусі. Вашы трактары, аўтамашыны, станкі можна убачыць ва ўсіх кутках нашай рэспублікі. І мы вельмі ганарымся яшчэ сённяшняй сустрэчай, усхваляваны гасцінасцю, з якой нас сустракаюць.

У другой палове дня госці з Літвы і Мінска, гродзенскія літаратары зрабілі паездку ў прыгарадныя калгасы «Прагрэс» і «Звязда». У калгасе «Прагрэс» яны агледзелі эксперыментальнае будыніцтва калгаснага пасёлка, пабывалі ў новым калгасным Палацы культуры. У «Звяздзе» госці выступілі перад вучнямі Азерскай сярэдняй школы.

20 сакавіка літоўскія і беларускія пісьменнікі, уздольнікі Дзён літоўскай літаратуры, былі запрошаны ў абласны камітэт КПБ, дзе ў шчырай гутарцы кіраўнікі вобласці расказалі аб здобтках працуючых Гродзеншчыны, пажадалі гасцям новых творчых поспехаў.

І вось надышла мінута развітання з нашымі літоўскімі братамі.

— Хто хоць раз пабыў на гэцінай беларускай зямлі, — гавораць яны, — той абавязкова зноў вернецца сюды.

Да новых сустрэч, дарагія сябры!

М. ЗАМСКІ, спец. карэспандэнт «Літаратуры і мастацтва».

ЗДРАДА

Іван МЯЛА

Мой агарод быў якраз каля разбуранага дота, агарода бур'янам. На другіх агародах таксама валаўлялі вывернуты наладубні. У час Айчынай вайны па левым беразе Амура цягнуўся ўмацаваны раён, створаны рукамі «благавешчацаў» супраць японцаў, якія сталі на правым беразе. Цяпер доты і наладубні былі ўжо не патрэбны. Побач, на другім беразе, была братняя краіна.

На Амуры веснавой паводні не было. Снегу заўсёды выпадае мала. Яшчэ стаць маразы да пятнаццаці-дваццаці градусаў, а вена гоніць хмары і, пачынаючы з канца дзютага, сонца з'ядае снег. З месца ад Благавешчанска да Хабарускага ляжыць жоўтая прамежвая зямля, падобная на пустыню. У краінаку лёд робіцца порыстым, узломваецца і плыве не крыгамі, а дробным белым крошчывам.

Але затое страшны Амур у жніўні. У гэты час у тайзе, у гарах тае снег. Мусоны гоняць з Ціхага акіяна прадліўны хмары. Узровень вады ў раце Зей падываецца да 9 метраў, а на Амуры да 5—7 метраў, і тады разліваецца бяскожна-Амур кіламетраў на 30—40 ў шырыню. Залывае многія нашы паселішчы, а больш кітайскі бок.

У мяне быў сябар пагранічнік, падпалкоўнік, з якім я вучыўся ў ваеннай акадэміі. Калі разліваецца Амур, сябра маліў тыдні тры не з'явіцца дома. Кожны год у гэты час пагранічнікі на верталётах ратавалі тысячы кітайцаў.

На кожнам сена, на хатніцах, на кірванях, а то, уапніўшыся за карагі, пльвучы кітаіцы па жоўтай каламутнай, бурлівай вадзе. Нашы кацеры і верталёты днём і ноччу ратуюць іх. Прастуджаных лечыць басплатна ў нашых балніцах, зьявляючых аперыруючы і праводзяць з паліцыяй.

НОВАЯ НАРОДНЫЯ

За творчыя поспехі ў развіцці тэатрава, акадэмічнага, танцавальнага, музычнага мастацтва актыўна канцэртаваў-выступаў дзейнасць прэзідыуму Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў «Вяснінка» Палаца культуры Магілёўскага аўтазавода імя Кірава, тэатральнаму калектыву Гродзенскага палаца культуры тэкстыльчыкаў, хору народнай песні саўгаса «Натальскі» Мінскай вобласці.

Народны ансамбль танца «Вяснінка» Магілёўскага аўтазавода імя Кірава быў створаны ў 1946 годзе. У той час у ім было ўсего 20 чалавек. У 1967 годзе калектыв ужо адлічваў 40 маладых рабочых і служачых аўтазаводскага татца. Ансамбль пад кіраўніцтвам М. Дулчанкі і В. Галюка за гэтыя гады дасягнуў п'янага выканаўчага майстэрства.

У яго рэпертуары танца татцы, як «Салдацкая сюіта», «Беларуская вясельная», «Беларуская полька», мадаўскі — «Букіры», румынскі — «Калшырылар» і іншыя, а таксама харэаграфічныя сцэны.

Ансамбль «Вяснінка» прымаў удзел у многіх абласных і рэспубліканскіх аглядах савецкіх калектываў уздольнічаў у заключных канцэртах у Мінску, прысвечаным 30-годдзю стварэння КПБ БССР, узнагароджаны шматлікімі дыпламамі.

Пры ансамблі створана харэаграфічная студыя, дзе займаецца 70 дзяцей.

Адзінаццаці найбольш актыўных уздольнічаў ансамбля «Вяснінка» прысвоена ганаровае званне артыстаў народнага ансамбля танца. Сярод іх Н. Сарвіцкая, Л. Грошова, В. Якіба, Л. Яраш, Ж. Стражэвіч і іншыя.

Народны танцавальны калектыв Палаца культуры Гродзенскіх тэкстыльчыкаў быў арганізаваны ў 1959 годзе. Зараз у ім 45 чалавек. Толькі за апошні тры гады самадзейныя артысты далі больш як 130 канцэртаў, на якіх пабывала каля 50 тысяч глядачоў.

Вось ужо сёмы год калектыв узначалены Яўгенам Шток. Яго негаспадарчым удзеле развіццям татцаў «Партызанская расподыя», «Панна Нёманам», «Беларускія кадыля», «Калгасная

ЗДРАДА

Іван МЯЛА

Мой агарод быў якраз каля разбуранага дота, агарода бур'янам. На другіх агародах таксама валаўлялі вывернуты наладубні. У час Айчынай вайны па левым беразе Амура цягнуўся ўмацаваны раён, створаны рукамі «благавешчацаў» супраць японцаў, якія сталі на правым беразе. Цяпер доты і наладубні былі ўжо не патрэбны. Побач, на другім беразе, была братняя краіна.

На Амуры веснавой паводні не было. Снегу заўсёды выпадае мала. Яшчэ стаць маразы да пятнаццаці-дваццаці градусаў, а вена гоніць хмары і, пачынаючы з канца дзютага, сонца з'ядае снег. З месца ад Благавешчанска да Хабарускага ляжыць жоўтая прамежвая зямля, падобная на пустыню. У краінаку лёд робіцца порыстым, узломваецца і плыве не крыгамі, а дробным белым крошчывам.

Але затое страшны Амур у жніўні. У гэты час у тайзе, у гарах тае снег. Мусоны гоняць з Ціхага акіяна прадліўны хмары. Узровень вады ў раце Зей падываецца да 9 метраў, а на Амуры да 5—7 метраў, і тады разліваецца бяскожна-Амур кіламетраў на 30—40 ў шырыню. Залывае многія нашы паселішчы, а больш кітайскі бок.

У мяне быў сябар пагранічнік, падпалкоўнік, з якім я вучыўся ў ваеннай акадэміі. Калі разліваецца Амур, сябра маліў тыдні тры не з'явіцца дома. Кожны год у гэты час пагранічнікі на верталётах ратавалі тысячы кітайцаў.

На кожнам сена, на хатніцах, на кірванях, а то, уапніўшыся за карагі, пльвучы кітаіцы па жоўтай каламутнай, бурлівай вадзе. Нашы кацеры і верталёты днём і ноччу ратуюць іх. Прастуджаных лечыць басплатна ў нашых балніцах, зьявляючых аперыруючы і праводзяць з паліцыяй.

НОВАЯ НАРОДНЫЯ

За творчыя поспехі ў развіцці тэатрава, акадэмічнага, танцавальнага, музычнага мастацтва актыўна канцэртаваў-выступаў дзейнасць прэзідыуму Беларускага рэспубліканскага савета прафсаюзаў «Вяснінка» Палаца культуры Магілёўскага аўтазавода імя Кірава, тэатральнаму калектыву Гродзенскага палаца культуры тэкстыльчыкаў, хору народнай песні саўгаса «Натальскі» Мінскай вобласці.

Народны ансамбль танца «Вяснінка» Магілёўскага аўтазавода імя Кірава быў створаны ў 1946 годзе. У той час у ім было ўсего 20 чалавек. У 1967 годзе калектыв ужо адлічваў 40 маладых рабочых і служачых аўтазаводскага татца. Ансамбль пад кіраўніцтвам М. Дулчанкі і В. Галюка за гэтыя гады дасягнуў п'янага выканаўчага майстэрства.

У яго рэпертуары танца татцы, як «Салдацкая сюіта», «Беларуская вясельная», «Беларуская полька», мадаўскі — «Букіры», румынскі — «Калшырылар» і іншыя, а таксама харэаграфічныя сцэны.

Ансамбль «Вяснінка» прымаў удзел у многіх абласных і рэспубліканскіх аглядах савецкіх калектываў уздольнічаў у Мінску, прысвечаным 30-годдзю стварэння КПБ БССР, узнагароджаны шматлікімі дыпламамі.

Пры ансамблі створана харэаграфічная студыя, дзе займаецца 70 дзяцей.

Адзінаццаці найбольш актыўных уздольнічаў ансамбля «Вяснінка» прысвоена ганаровае званне артыстаў народнага ансамбля танца. Сярод іх Н. Сарвіцкая, Л. Грошова, В. Якіба, Л. Яраш, Ж. Стражэвіч і іншыя.

Народны танцавальны калектыв Палаца культуры Гродзенскіх тэкстыльчыкаў быў арганізаваны ў 1959 годзе. Зараз у ім 45 чалавек. Толькі за апошні тры гады самадзейныя артысты далі больш як 130 канцэртаў, на якіх пабывала каля 50 тысяч глядачоў.

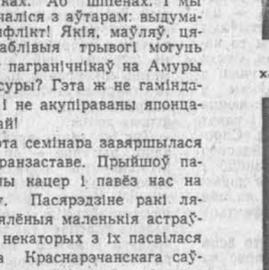
Вось ужо сёмы год калектыв узначалены Яўгенам Шток. Яго негаспадарчым удзеле развіццям татцаў «Партызанская расподыя», «Панна Нёманам», «Беларускія кадыля», «Калгасная

У ЯПОНІЮ, НА «ЭКСПО-70»

Р. БРЫСЮК. «Хлеб-соль».

У. БАСАЛЫГА. «Пападуха».

У. БАСАЛЫГА. «Па ваду».

Робочы пачой галоўнага мастака Упраўлення мастацкай прамысловасці Уладзіміра Басалыгі нагадавае ллечны тэатр. У шахах на сталах — лялькі, шаткі, фарбаваныя дрэва, мастацкія інструменты.

Вось фігуры сімвалічнай маладзёжы «Зыходзім» злева на беларускім кіткіну. Яна нібы гаворыць: «Сардэчна запрашаюць Хлеб-соль вама!»

Усё гэта на гаспадарчых цацкі, а зоры суверэнаў, ллечныя інструменты, прафсаюзныя мядоўя прамысловасці.

На беларускіх суверэнах, — гаворыць У. Басалыга, — вялікі попыт не толькі ў нашай краіне. Арыентаваныя на вываз Беларускія мастацкія інструменты сустрэлі ў Англіі, Францыі, Нідэрландах, Швейцарыі, Англіі, Фінляндыі. Шы, і вельмі шчыра, мы пасылаем нашы нацыянальныя суверэны ў японскі горад Асака, на Сусветную выставку «Экспо-70».

Прадстаўнікі японскіх фірм выбралі для продажу на выставку некалькі зораў беларускіх суверэнаў.

Маладзёжская фабрыка мастацкіх вырабаў выпускае і вывазіць сённяшні суверэнаў з лены. Гэта будзе лялькі «Беларуска», «Яніна», «Хлеб-соль», «Пастыш», «Вясельная», «Гомель», «Па грыбы», іх аўтар — мастак Р. Брысюк любіўна перадавае іх мастацкім арытар, матывы беларускага фальклору.

Жлобінская фабрыка мастацкіх вырабаў выпускае і вывазіць сённяшні суверэнаў з лены. Гэта будзе лялькі «Беларуска», «Яніна», «Хлеб-соль», «Пастыш», «Вясельная», «Гомель», «Па грыбы», іх аўтар — мастак Р. Брысюк любіўна перадавае іх мастацкім арытар, матывы беларускага фальклору.

Прыемныя сорпрызы жанчынаў, наведвальніцы выставкі «Экспо-70» рыхтуюць магілёўскія вышывальшчыцы і ткачкі. Яны адраць зоры, якія камплектаваць наборы з традыцыйным беларускім арнаментам да суенкам.

І. СУЧОЎ.

НАШ КЛОПАТ, НАШ АБАВ'ЯЗАК

Даклад Янкі Брыля, у якім быў дадзены грунтоўны аналіз сённяшняга стану беларускай літаратуры для дзяцей і юнацтва і вызначаны задачы яе далейшага развіцця, вынікаў спарод уздольнічаў папярэдняга пасяджэння прэзідыуму Беларускага саюза пісьменнікаў акцывалі абмен думкамі. Быў закрануты шырокі круг пытанняў. Гаворка ішла аб тэматыцы кніг для дзяцей, аб іх мастацкім узроўні, аб ролі мастацкага слова ў выхаванні юнага пакалення, аб рабоне выдавецтваў і рэдакцый дзіцячых газет і часопісаў, аб мастацкім афармленні і паляграфічным выкананні дзіцячых кніг, аб выкладанні літаратуры ў школе і інш.

Адзначалася, што беларуская дзіцячая літаратура мае сёння невялікі мастацкія здобаткі. Многія кнігі нашых празаікаў і паэтаў сталі добрымі сябрамі і ларатцамі дзяцей і юнацтва. Выхоўваючы любоў да Радзімы, да працы, раскрываючы характэрнае навакольнае свету, сьвідраючычы прынцыпы дружбы, сябротства, вернасці і сумленнасці, кнігі гэтыя робяць вялікую справу — рыхтуюць юную зямлю да ўступлення ў вялікае жыццё.

Так, беларуская літаратура для дзяцей паставіла і сьмала, не патрабуе да сябе паблжлівых адносін і сьмала. Яна дае падставы для сур'ёзнай і прычынавай гаворкі. Менавіта такая гаворка і абдыслася па папярэдням пасяджэнні прэзідыуму праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Нібы атунуўшыся на аякляк дакладаў гаварыць са свядома найбольшай самакрытычнасцю, якая нам вельмі і вельмі не

паштодзец», уздольнічаў абмеравання больш спыняліся на дэзяхах, якія яшчэ назіраюцца ў рабоце дзіцячых цахаў нашай літаратуры. У справе выдання і прапаганды беларускай дзіцячай кнігі.

У прыватнасці, на пасяджэнні гаварылася аб тэматычнай абмежаванасці, дробнасьці мастацкага маралізатарства, мастацкай недаканаласці многіх кніг для дзяцей, аб зніжэнні патрабавальнасці да твораў дзіцячай літаратуры як з боку саміх пісьменнікаў, так і з боку работнікаў перыядычных выданняў і выдавецтваў, аб наўзае крытыкі да творчасці пісьменнікаў, якія пішучы для дзяцей, аб неабходнасці паліпашанна раздагавання і павелічэння тыражаў дзіцячых кніг, павелічэння аб'ёму часопіса «Вярхоўна», устанавлення штогадовай прэміі за лепшы твор для дзяцей і юнацтва і г. д.

І дакладчыкі, і выступаючыя ў спрэчках асабліва падкрэслівалі, што клопат аб развіцці літаратуры для дзяцей павінен быць клопатам сумесным, клопатам усёй грамадскасці. Канечне, найбольшай адназначнасць ляжыць тут на непасрэдных стваральніках кніг — на пісьменніках, аднак дзіцячую літаратуру ствараюць не толькі яны. Больш увагі дзіцячай літаратуры павінен аддаць камсамад, арганізатары кніжнай справы, работнікі бібліятэк, бо клопат аб літаратуры для дзяцей — гэта клопат аб саміх дзяхах.

Менавіта з гэтага пачаў сваё выступленне міністр асветы рэспублікі Міхаіл Мінкевіч.

— Нас, работнікаў асветы, пісьменнікаў, работнікаў выдавецтваў, камсамад і біблі

Д АНО ўжо гадоў дзесяць сімфанічны аркестр Беларускай філармоніі не выконваў першых сімфоній выдатнага кансерваторыя. Не таму, што не было сімфоніі, а таму, што паводле графа толькі амальтоўныя, адначасна індывідуальна і прафесіянальна пераконачы творы даравалі музыкантам.

І вось у мінулыя пяці гады Беларускае тэлебачанне наладзіла вечар-сусвету з чатырма маладымі і пачынаючы кампазітарамі. Два з іх — Р. Сурсу і А. Мдзівані і Ю. Грыгор'еў, якіх за апошні год кансерваторыя, К. Цесакова і Ю. Грыгор'еў ужо маюць пэўны вопыт прафесійнай творчасці.

Прагучалі чатыры творы — часткі з першых сімфоній А. Мдзівані і Р. Сурсы, сімфанічная карціна «Тарас на Парнасе» К. Цесакова і «Светлая песня» для голасу з аркестрам Ю. Грыгор'ева.

Гэты твор аб'ядноўвае агульнае імкненне да эмацыянальна яркага паэтычнага выказвання і да аркестраванай шмафарбасці. Але значна больш паміж імі адрозненняў.

Сімфанічная карціна «Тарас на Парнасе» Кіма Цесакова — тэмпераментная, даволі характэрная і малюўчая партытура ўражанне. Як і іншыя інструментальныя творы К. Цесакова (кампазітары 33 гады, ён аўтар дзюх сімфоній, струннага трыо, квартэта і іншых твораў), «Тарас на Парнасе» сведчыць аб невялікіх творчых магчымасцях аўтара. Але шматлікасць і раскладанасць матэрыялу, грубаватая форма гаворыць за тое, што кампазітар часам недаціткава патрабавалі да сябе, не заўсёды ўмеў выбраць сродкі і дакладна арганізаваць музычны матэрыял. У мудрагелістай, стракатай па эмісе і няроўнай па выкананні аркестраванай карціне «Тарас на Парнасе» — цэлая серыя характэрных замалевак і сцэнак. Яны то камячыны, то парадійныя. Зусім нечакана і без усялякай сувязі з праграмным падзагалоўкам у музыцы карціны з'яўляюцца фатальна драматычныя і нават філасофскія фрагменты. Спробы аб'яднаць гэты калейдаскоп уражанняў з дапамогай звычайна прыёмнаў (арк., вар'янтны дзюх асноўных тэм і да т. п.), як мне здаецца, недастаткова афектуўныя.

Мяркуючы па тым, што ёсць у музыцы карціны «Тарас на Парнасе», К. Цесакова най-

больш блізка былі і ў гонар, а драматычна і філасофія тут выдзяляюць крыху наўмыснамі. Характэрная — гумарыстычная сцэна — гэта тое, што ўспрымаецца як арыгінальна прыдуманае, натуральнае і сапраўднае, як на дубку, расфарбаванае аркестрам. Такія напындала, па народнаму шырока мелодыя асноўнай тэмы, якую «з усмешкай» спявае вальтона (характэрыстыка Гараса). Аорды — як бы з паэскаю драўнянаю, глыбока струнным, і прыкметны флейты — завостраюць добрадушны камізм. Дасціпны і ўзвес-

ВЫКОНВАЕЦЦА Ў ПЕРШЫНЮ...

эпизод з «Лявоніхай». Кампазітар свабодна развівае элементы асабліва народнага напеваў у гумарыстычным плане. Гэта музычны паказ слаўтай сцэны оркестра і дзе, Тарас, «што меўшы дучу, сьмяць на хату паліць». Пазабудзены ж бытавой афарбоўкай тэматызм у творы К. Цесакова не зусім выразны і менш самастойны (тэма Венеры і Парнаса, гратэскавы марш, велічавыя фразы-пагрозны ў раздзелак-звязках). Стварэцтва нават уражанне, што некаторыя фрагменты сімфанічнай карціны ўзніклі не ў сувязі з жыццёвымі эмоцыямі і канкрэтнымі асацыяцыямі, а як вынік уживання блізкіх кампазітару тэхнічных навываў. Так, мусіць, драматычны, гратэскавы эпизод, цяжка-журботныя роздумы з вуглаватымі і напружанымі мелодыямі дадзены, каб выкарыстаць метад лінейнага развіцця. Гэта стварыла агульную стыльваю «чараспаласці» і разрыла форму твора.

Тут жа хачу паставіць і іншае адно пытанне — аб характары інтэрпрэтацыі літаратурнай пераказанай творы. Празгумелы кампазітар абавязаны знайсці і выказаць уласнае стаўленне да выданняў і якасці сюжэтно-вобразнай пераказанай літаратурнага твора. Але ён, безумоўна,

не павінен стылістычна супярэчыць арыгіналу і тым больш выдумляць нешта зусім чужое арыгіналу — тут я маю на ўвазе цэнтральны драматычны эпизод сімфанічнай карціны К. Цесакова.

Аркестр філармоніі пад кіраваннем Ю. Яфімава выканаў гэты твор крыху гурэват, недастаткова дыферэнцавана ў сэнсе фарбаў і тэмпаў.

Сімфонія Рыгора Сурсы (кампазітары 27 гадоў, ён студэнт класа прафесара А. Багатырова) задумана і выканана так, што, здавалася б, нішто ў

ёй не павіна бляжыць, нездавальняць прыдзірлівага слухача. Гэта гадкава дамыслова работа — удача пачынаючага кампазітара. Аднак у мяне не склаўся бясспрэчна станоўчы ўражанне.

Спачатку пра тое, што ў гэтай сімфоніі бясспрэчна. Па-першае, дастаткова творчасць зручна аўтара, які разнастайна і тэмацікавае скарыстоўвае тэхнічныя навывы, умне выляпіць акадэмічна строючы, вельмі выразную форму. Па-другое, гэта даволі даступны для ўспрымання, але зусім не праставы твор. Сімфонія расказвае, наводзе слоў аўтара, пра моладзь. Слухач лёгка знаходзіць тут пэўную лётучасць, прыемную графічаснасць, мілую гульнявасць — музыка часам вельмі «скача» праз скакалечку. Кампазітар выкааў тут і думкі аб тым, каб аб'яднаць вайну і мір. Усё гэта сказана ясна, добрасуменна зроблена і ўмела інструментальна. І ўмела інструментальна. І ўмела інструментальна. І ўмела інструментальна. І ўмела інструментальна.

ды няма адзінага стылявога «ключу» і адчувацца ўплыў (пазы Пракоф'еў, Кабалевскі, Шостакавіч). Справа ў тым, што Другая частка — вяртаецца на назначены бас у духу трагічнай вольнага Шостакавіча. — вольнага Шостакавіча. — вольнага Шостакавіча. — вольнага Шостакавіча.

Яна саграта ў сардэчнай пачынае. Слухач захапляе энэргічнае драматычнае развіццё суровага напеваў, і ён тут вельмі кампазітара. Першая ж і трэцяя часткі каландарныя і ўобразна-сенсаўныя адносна не стаюцца з моцна дыялектычным драматычным цэнтрам твора. У сімфоніі ёсць кантрасты рад вобразнаў і няма адзінага пачынае. Тое, што называецца вялікім словам «сімфанія», прадстаўлена тут моцным тэхнізмам — перастаюць, трансфармацыямі, а не арганічным развіццём адзінай спрэчнай ідэі. Па-мойму, другая частка «не вартая» свайго атачэння і высіла над ім, які нешта вельмі значнае і чужое. Мусіць, кампазітар пачынае быць або стварыць бутафорскі-інфарматыўную другую частку ў характэрнае крайняе раздзяленне цыкла, або напісаў і я наава, аб'яднаўшы з цэнтральнай часткай не праграмай — «індульгенцыяй».

Андрэю Мдзівані 31 год і ён тансама канчае курс навучання ў Беларускай кансерваторыі па класе прафесара А. Багатырова. Першая сімфонія Мдзівані — вельмі упартай, нялёгкай працы — пакідае ўвогуле добрае ўражанне. Кампазітар напісаў дынамічную і дэкаратыўна яркую партытуру, якая авяняна калярытам усходняй экзатыкі.

«Філасофія». «Лірыка». «Рух» — у гэтым трохчасткавым цыкле жыва адчувацца поўная сімпрыя і ўплыў (гэта даволі мудрагелісты «сімбіёз» — Анагер, Хачатурян, Шчадрын). Мяркуючы па леташняй вучэбнай рабоце А. Мдзівані — сімфанічны «Філасофія» і па гэтай сімфоніі, маладога кампазітара блізка за ўсё акадэмічна маляўнічасць, гумар і бытавы. Нягледзячы на тое, што першая частка больш старанна «зроблена», індывідуальныя якасці А. Мдзівані выяўляюцца ў другой і трэцяй частках. Бясспрэчна моцным у творчых пошуках маладога кампазітара з'яўляюцца рытмічны пачаткі, які ў яго ўжо цяпер раскрываецца цікава, адчуванне каларыту, схіль-

насць да драматызмавага інструментальнага мыслення і настойлівае ўдасканаленне поліфанічных метадаў вышыва.

Сячас слабое і тэхнічнае і А. Мдзівані — мелодыя. Тэматычны матэрыял сімфоніі мала выразны і танцавальны, і як правіла, пазабудзены шырокага дыяна. Твор рассяпаецца на дзясны дробных тэм-звончэў, не заўсёды дастаткова рэльефных. У сувязі з гэтым музычнае гнянне сімфоніі часам з'яўляецца аморфнае: тэхнічныя хітрукі дучыць блякты тэматызм. Другая негатыўная якасць сімфоніі А. Мдзівані — недаацэнка ролі культурнага і злучыўнага асацыяцыя прымемі. У крайніх частках твора ёсць яўныя гукавыя лішкі. Такую ўражанню садзейнічае і цяжкае, раўнамернае гучанне выкананне фіналу сімфоніі аркестрам філармоніі (дырыжор Ю. Яфімаў).

«Светлая песня» Юрыя Грыгор'ева сапраўды вельмі светлая і пачуццёвая (гэта перадала і салістка Людміла Златава). Добра прачуццёва і радзе любові, хоць і трохі наўмысна стаўленнем маладога кампазітара да мелодыі. На жаль, твор знаёда малы, каб меркаваць аб магчымасцях Ю. Грыгор'ева (кампазітары 27 гадоў, ён выпускнік Беларускай кансерваторыі па класе В. Кіраўні). Думаецца, што з часам кантакты Ю. Грыгор'ева з беларускім Саюзам кампазітараў умяшчаны і пасля выканання «Сімфанічных навываў» «Фантазіі на тры беларускія тэмы» будзе магчымасць атрымаць больш поўнае ўвядзенне пра яго індывідуальнасць.

І некалькі агульных пажаданняў. Патрэбна добрая традыцыя — сістэматычныя канцэрты маладых. Пакуль што яны належаць выдаткова і галоўным чынам, таму, што кансерваторыя пачынае настойліва ступаць у дзверы філармоніі. Магчыма, гэта будзе вечары-сусвету маладых кампазітараў Беларускай і членаў студэнтаў-выпускнікоў і членаў творчых саюзаў другіх рэспублік. Варта падумаць над тым, як аб'яднаць наамагніт знайшчаваных бакоў і, дапусцім, двючы ў год — вусенню і вясной — наладжваць такія спрэчкі творчай моладзі. Наколькі яны патрэбны і пачуццёвыя, сведчыць і тэлевізійная гадзіна музыкі, пра якую тут гаварылася.

Т. ШЧАРБАКОВА.

САЛДАТЫ-ВЕТЕРАНЫ ўспамінаюць Баявыя паходы. Артысты — спектаклі, у якіх ігралі. Салдаты ганарыцца сваімі пачуццёвымі. Артысты — «сваімі» драматургі і рэжысёрамі. Салдатам дарагія іх аднапаччэ. Артыстам — сябры і калегі па творчасці.

Думаю пра гісторыю роднага купалаўскага тэатра, і доўгі шэраг імён узнікае ў памяці. Еўсціпій Мірошч, Уладзімір Крыловіч, Кандрат Крапіва, Леў Літвінаў, Міхал Зораў, Фларыян Ждановіч, Генрых Грыгоні, Кастусь Сямікаў, Ілья Судавоў, Барыс Платоў, Андрай Мекіна...

Назвамі тут даўка не ўсё імкні, якіх успамінаюцца, і не ў храналагічнай паслядоўнасці, а так, як яны успамінаюцца, — гэтак жа, як салдату-ветэрану побач з імям салдату маршала можа прыгадвацца імя не такога ўжо і славаўтага, але любімага старшыні.

НАШЫ МАСТАЦТВА СЛУЖЭННЕ ЯГО ВЯЛІКАСЦІ ТЭАТРУ

Уладзімір ДЗЯДЮШКА,
народны артыст БССР.

«Чайкі», у якой, на маю думку, была самая чужакая з усіх выкананых (яна іграла Аркадзіў А. то, бывае, Волга Уладзіміраўна толькі таго і зробіць, што далікатна пакарыць актрысу прычоску і твар, зірнуўшы ў люстра, удзічна паківае галавою і пойдзе чыям трохі нават прыгажэйша, чым дзе сусцяры з Галінай».

Яе прымяня слухачы, калі яны бярэ слова ў абмеркаванні нашых спектакляў — удзімнае, даведанае, патрабавальнае, Волга Уладзіміраўна не проста рэдуцыя поспеху, а і па-артысцкаму абгрунтоўвае свае ўражанні. І ты пачынаеш лепш разумець, адкуль да цябе прышла тая або іншая інтанацыя ці дэталі, што тебе трэба адкінуць, каб не змяніла вобразу. Пра нашы крыўдныя прэлікі гаворыць нека прычына — ай балочка бачыць, што на акадэмічную сцэну часам лезе дылетантства.

Сяма яна ніколі не давала сабе палёгка. Прафесіяналізм В. У. Галінай — якасць, якую адначасова ў яе ігры і гледчы, і сямья перабраўвае крытыкі. Спалішо на адзін з рэцэнзійных відукі — на спектаклі «Сям'я», дзе Волга Уладзіміраўна выканала ролю Марыі Александрэўны Ульянавай, вобраз выкароднай жанчыны з ясным розумем, добрым сэрцам. «Яна глыбока разумее неабходнасць барацьбы, пачатая яе дзецьмі, і сацыялізм. Асабліва выразна была сцэна, дзе маці даведваецца аб зрышце дзяткі, а таксама сцэна адзёду яе ў Пецярбург і сцэна з дачкой Анкай у турцы. З цопаўнай адносінаў да Валодзі. Тут праўлялася не проста любоў маці, а і ўсвядомленая радасць рускай жанчыны за сына — барацьбіта за ішчасце народа».

Я ўспамінаю, што стала за гэтымі трохі каландарнымі абавяжэннямі крытыкі, успамінаю вельмі чалавечную ігру В. У. Галінай. Актрыса мысліла на сцэне, была сапраўднай інтэлігенткай — адчулацца гэта па тым ужо, як яе гаварыла гаварыла, рухалася, глядзела. Марыя Александрэўна Ульянава ў яе выкананні і сама становілася барацьбітом. Гэта была маці, дасцяйна сваіх дзяткі.

Амаль адначасова з «Сям'яй» наш тэатр іграў кмедію А. М. Астроўскага «Вайкі і авечкі». Як пераўвасабодзіла Волга Уладзіміраўна ў гэраўліваю шукальніц ішчасця Купавіні? Цяжка было паверыць, што ўчора я бачыў яе Марыя Александрэўна Ульянавай Рымцы іншы, адценні голасу непазнавальныя, нават, здаецца, блыск у вачах — новы. Меле Купавіна — Галіна, як качуць, асабліва «шары», грацыёзную жаночасць у манеры размаўляць. Яна была смешнай і абаяльнай, лісьвай і вынаходлівай — паспрабуй, не закахайся ў гэту прыгожую драпежніцу!».

Калі я вымаўляю слова «служэнне», дык мяне ў гэтым не толькі выступленні В. У. Галінай-Александрэўскай на сцэне. Волга Уладзіміраўна заўсёды ўсёй душой у тэатры, у акцёрскім аспрэдадзі, яна заўсёды ў нашым доме.

Я люблю ўпотаў паслухаць, як Волга Уладзіміраўна недзе ў кучотку тэатральнага калідора расказвае маладому артысту, што яму трэба ішч зрабіць, каб са сцэны дылетантам злезла слова яго ролі. Яна спецыяльна на слаўтныя імёны, сама бярэ сшытак з тэкстам і пачынае смекваць слова, шукуючы музыку яго, каб дума была асветлена паучыцца і «перакінулася» праз рампу ў залу. Я дасканала перадае яна нешта незабывнае для яе з «Маішкі», дзе колісь таледзенькай іграла ролю Ганкі, або ўзмаўляе інтанацыі з параўнаўча недэўнай

Бывае, што мы, купалаўцы, глядзім спектаклі народных тэатраў, а часам самі бярэм удзел у іх — і як часта даведваемся, што тут бывала ўжо Волга Уладзіміраўна, гадзінамі рэпэціравала з акцёркамі-аматарамі. І я пазнаю нешта «галінаўскае» ў тым гуче, з якім яны вымаўляюць тэкст, у стрыманым выкананні эпизоду, дзе звычайна нават нам, прафесіяналам, хочацца «доч жыцця», у агульнай культуры пастаючы.

Недзвычай складаныя абавязкі ў В. У. Галінай ў Беларускай тэатральнай аб'яднанні, і яна карыстаецца вялікай пачуццёвай сірод усіх артыстаў рэспублікі, як творчы дэстаўд, сяюзнікі і сябар.

Сустракаючыся з Волгай Уладзіміраўнай, я нізка схілю перад яе галаву, вітаю яе ад сэрца. Тым больш мяне хочацца зрабіць гэта, калі яна адначасна свай дзе не радзіжніна, а гэта будзе пасля-заўтра.

УСПАМІНЫ ПРА СЯБРА

Пазачора ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбыўся вечар успамінаў аб жыцці і творчай дзейнасці аднаго з выдатных дзюх Беларускай культуры, першага народнага артыста рэспублікі Уладзіслава Іосіфавіча Галуба.

Сабраныя пісьменнікі, артысты, сявалі і бліжнія У Галуба, тым, хто яго добра ведаў, хто разам з ім працаваў у тэатры.

Уступнае слова сказаў пазат А. Званко. Ён адзначыў вялікую ролю Галуба ў справе развіцця Беларускага тэатра, нашай нацыянальнай культуры, як драматурга, артыста і мастака.

Разам з імёнамі іншых выдатных дзюх тэатральнага мастацтва імя У. Галуба будзе заўсёды звязана імя выдатнага дзюх Беларускай культуры А. Званко. «Усё свай талент, вопыт і сцэнічнае майстэрства ён да вярха адваў маёму тэатру. Таму У. Галуб будзе жыць у памяці народнай».

На вечары выступілі з успамінамі аб жыцці, тэатральнай і літаратурнай дзейнасці Уладзіслава Галуба заслужаныя артысты БССР Я. Рамановіч, Л. Шыноў, мастак Я. Цікачэвіч, праф. Л. Лукашэвіч, пазат С. Гракоўскі, дачка выдатнага артыста Уладзіслава Уладзіслава Галуба, пазат І. Васілевіч.

Удзельніца вечара была пачуццёва спелай па гусе. Галуба ў выкананні самадэянага драматычнага тэатра Дома культуры прафтахадуніцы г. Мінска.

БЕЛАРУСКАЯ КНІГА У СМАЛЕНСКУ

Сявалне любіць беларускую мову. Ды і сава беларуская ў гэтым старажытным рускім горадзе жыве некалькі дзясатыя тысяч. Жыве пераключэнчым чынам, пераключэнчым чынам у мінскіх выдавецтвах.

Сявал, у пачатку студзеня, гандлюючы арганізавалі наладзілі ў Смаленску расаўскае выданне Беларускай кнігі. У магазіне «Прапаганда», размешчаным на Цэнтральнай вуліцы горада, прадаецца партыя кнігі па гісторыі Камуністычнай партыі Беларусі, па будаўніцтве новага грамадства ў рэспубліцы, статыстычны зборнік.

Хутка распрадзілі творы класікаў беларускай мастацкай літаратуры ў магазінах Дома Савету і «Веды». У Доме кнігі і сустрэў сакратара партарганізацыі Кухарчына са саўбас «Зара» В. П. Кухарчына. Ён купіў «Глыбокую плыню» Івана Шамякіна.

— Хачу памятаць Шамякіна ў арыгінале, — гаворыць ён. — Беларуска мова — маё роднае імя. Тут я сустрэў таксама кніжніцкага беларускага кніжніка І. І. Ваўшычыча, дзюх ігулаў нарднісі па гісторыі Камуністычнай Беларусі. Пазат Юры Пашкоў просіць каб яму дапамагіла набыць руска-беларускі слоўнік.

— Я пераглядваю вершы Сяргя Гракоўскага і мне вельмі патрэбны слоўнік, — просіць ён. Міхал Іванавіч Рыленкаў бярэ вершы Яні Купалы.

— Купала жыў у нашым Смаленску. Ён не раз гаварыў, што любіць наш горад. Восі з моў прыехаў ён да нас.

Януб Колас, Кандрат Крапіва, Ціма Гартны, Арназд Кухалоў, Максім Танк... Імёны гэтых пісьменнікаў добра ведаюць на Смаленшчыне. Іх кнігі былі распраданы за некалькі тыдняў.

Так беларуская кніга прыходзіць на паліцы Смаленска.

О. ЛОНСКИ,
г. Смаленск.

ЦЫМБАЛЫ...

Праж усё жыццё ясна ў сабе непаўторны, чаруючы перазвон іх «залатых струн». І нішто не здолела перамагчы і вышчыць гэтую любоў: ні градскі гармат, ні голад, ні рудасць прызнання... Іх «голос» жыве ў мяне, а дакладна, — відаль, яны — гэта ўжо я... Ды таму што сваім нараджэннем як актрысы абавязана ім, я бо на усё жыццё застаюся вернай таму, што насапраўдна любію.

Цымбалы... Інструмент, які здымае перадаць непаўторную прыгожасць і народныя мелодыі, і класікі, і сучасныя кампазітары. Кожны, каму давацца чучь Галіну і Чайкоўскага, Моцарта і Бетховена, Шостакавіча і Хачатуряна ў цымбальным выкананні, мусіць, ніколі не забудзе незвычайнага ўражання ад гэтага выканання.

Пра усё гэта я думаю, калі слухаю цымбалы... Вялікая роля ў развіцці і прапагандзе беларускіх цымбалідаўчых народнаму артысту СССР Іосіфу Ньіновічу. Ён не толькі кіруе вядомым ансамблем, але і выступае як саліст-віртуоз.

Слухачы «Залатых струн» І. Ньіновіча, прагадаюць тым гад, калі цымбалы толькі выходзілі на канцэртную сцэну і заўсёды аўдыторыю, успамінаю староні ўласнага жыцця...

Закончана сярэдняя школа Я пачынаю шукаць сваё месца ў жыцці. Запрашаюць спяваць у Царне, бо голас, нажучу, ёсць. Спяваю. І аднойчы ў царне спяваю мяне нехта і прапачуе нічч гэты «звончэў» і іці прапачуе ў маладзёжны тэатр, які будзе выступіць перад баймаі Чырвонай Арміі на франтах грамадзянскай вайны. Згаджаюся. А трыноў у аматарскі калектыў, які гарыць жадаўнем несі армейскаму гледачу мастацтва, нааўродную песню, танец, слова і мелодыі. Тым «нехта» і быў Эмітрон Захар. Ён чалява, дзюх чы якому паўвучаў усё маё жыццё і я сваля артысткай. Восі ён і быў першым прапагандастам музыкі «Залатых струн».

Эмітрон Захар — імя, якое памятаюць усё, для каго «Чырвоная зылка» клуба тэрытарыяльнай войск Мінскага гарнізона была ў тым гадзі і тэатрам, і канцэртнай пачуццёвай, і кіна-тэатрам. Нанарты і спектаклі даваў труп Галоўнапачтасветы пры Ваенным камісарыяце Заходняга фронту. Мы, маладыя аніёркі-аматары, не звалілі на стомленасць, на холад, на сціпны паек (а апетыт быў малады) — прапачулі з поўнай аддачай сіл, юныя, вясёлыя, апантанія мастацтвам. Наш кіраўнік Эмітрон Захар сам і выкаваў камічныя ролі ў п'есах, і спяваў добра, і танцоў быў выдатны. Арганізатарыя здымалі гэтага чалавеча данапаўдзі нам перадавальваць любіва цяжасці. Гата ён, даручыў, запрасіў да нас і вывеў на сцэну такіх людзей, як Крыловіч, Грыгоніс, Злотнікаў, Корычын, Віржа, Бандарона, Крэскі, і мношч іншых. Ён запрасіў і мношч асабістых — дырыжора Эльмана, рэжысёра Туманова, таленавітую драматычную актрысу, жонку слаўтага ўкраін-

Гэты здымак зроблены сорак гадоў назад на гомельскім паравозарамонтным заводзе. У час абедзеннага перапынку выступілі артысты І. Мінска, Зялёна напарава — І. Мінска (у цымбаламі), І. Александрэўскай і З. Захар (у белай кашулі).

Л. АЛЕКСАНДРОўСКАЯ, народная артыстка СССР НОВАЯ МУЗЫКА «ЗАЛАТЫХ СТРУН»

ініла б семдзсят гадоў. Яго заслуга перад нашым мастацтвам бясконачна...

Успамінаю і нашага таленавітага цымбаліста К. Сухавіча, рабочага-вынаходчу. Былы батрак, ён раней іграў у сядланскіх «аркестрах». Сам рабучмайстраву цымбалы, дудкі, жалейкі. У нас ён выступаў разам з сьнямам, якога мы называлі ў адрозненне ад «Бані» — «Пачан». Дык восі для аркестра народных інструментаў, зробленых Сухавічам, З. Захар падбраў музыку і каўч

ініла б семдзсят гадоў. Яго заслуга перад нашым мастацтвам бясконачна...

Успамінаю і нашага таленавітага цымбаліста К. Сухавіча, рабочага-вынаходчу. Былы батрак, ён раней іграў у сядланскіх «аркестрах». Сам рабучмайстраву цымбалы, дудкі, жалейкі. У нас ён выступаў разам з сьнямам, якога мы называлі ў адрозненне ад «Бані» — «Пачан». Дык восі для аркестра народных інструментаў, зробленых Сухавічам, З. Захар падбраў музыку і каўч

Дзіржаўна акадэмічна харавая капэла Арменіі пад кіраваннем народнага артыста рэспублікі Аганэса Чандічана — адна з вядомых і нашай краіны. Шырокі і разнастайны рэпертуар капэлы. Побач з творамі армянскіх класікаў Камітаса, Кара-Мур-

зы, Еммануэля капэла выконвае сусветную класіку і сучасную музыку. Гэты дзюх капэлы быў госцем мінскіх аматараў музыкі. Здымак зроблены ў час выступлення капэлы ў канцэртнай зале Беларускай філармоніі. Фота Ул. КРУКА.

НОВАЯ МУЗЫКА

дзюх гадоў вёў рэпетыцыі. Выступленні нашага аркестра былі вельмі папулярныя. У трынаццаць першым годзе Народны камісарыят асветы БССР абвясціў яго Дзяржаўным ансамблем.

Вынаходца Сухавіч прапачуваў настойліва, удасканальваў цымбалы, узбагачаў інструмент. А яшчэ ўмеў ён расказваць байкі. Пачне сёння, абарэ на паўслове, каб назаўтра прапачуваць пасля канцрта перад сьням. Байкі чаруючы, мудрыя, фантастычныя, смешныя... Шкада, не было тады магнітафонаў! Працавіты, душэўны, сапраўды артыст — такі быў наш «Бані».

Многа добрага можна сказаць пра Стаса Навіцкага, з якім мы гастраліравалі ў 1927-28 гадах па Германіі і Швецыі. Ён разам з Хоніяй Шмельнічэўскай пачуццёва дзюх цымбалістаў. Гэты дзюх ведаюць шматлікі аматары музыкі — ён аэракамендаваў сабе як малены калектыў, адольны раскрываць мастацкае харавое твораў са сьнямных кампазітараў і даваць узоры інтэрпрэтацыі народнай творчасці.

Толькі загучаць струны залатых, толькі пачнецца знямае мелодыя — і ты ўжо зачараваны, у цябе узнікаюць крылатыя думкі і доброе хвалеванне. Пра многае ўспамінаеш, калі слухаш цымбалы, а я дыр кавалявіч пачынала з свай шыху і мастацтва — пачыналася ж ус

НАШЕ ДЗЯЦЬ, НАШЕ БАВАР'ЗКА

іткіў па беларускай літаратуры для старэйшых класаў. Вельмі жадаюць, каб пісьменнікі прывялі ўдзел у гэтым конкурсе, уздымаючы наглядную справу стварэння добрых школьных падручнікаў.

Але якасць нашых праграм і падручнікаў, працягваючыся, не зусім задавальняе нас. У іх лішка слаба адлюстравана наша савецкая рэчаіснасць, наш сённяшні дзень, у іх няма тэмаў на многія вельмі важныя для намі — сённяшняга выхавання тэмы. Справа ў тым, што змест і якасць нашых праграм і падручнікаў у значнай ступені залежыць ад стану беларускай літаратуры для дзяцей, ад якасці твораў, напісаных беларускімі пісьменнікамі. Шчыра скажу, што гэтая залежнасць не заўсёды радасная: часам мы вымушаны ўключаць у праграмы і падручнікі слабыя творы, а часам не можам знайсці на тую ці іншую тэму нават і слабых.

Праўда, гэтым самым я не хачу закрасціць таго добрага, што зроблена беларускімі пісьменнікамі. Беларуска літаратура за апошнія гады дасягнула значных поспехаў. Атрад дзіцячых пісьменнікаў папоўніўся новымі імямі, створана ямаля добрых твораў, якія з цікавасцю і карысна чытаюць нашы школьнікі. Зараз, калі ўвесь свет рыхтуецца да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна, мы з задавальненнем адзначаем, што ў стварэнні мастацкай Леніншчыны ёсць заслуга і беларускіх пісьменнікаў.

У сувязі з гэтым прамоўца называе пазэму А. Вялюгіна «Венер з Волгі», кнігу П. Ткачова «Вішнёвая квецень», апавяданні В. Хомчанкі.

Гаворачы аб асаблівай папулярнасці сярод дзіцячых кніг пра герою Вялікай Айчыннай вайны, М. Мінкевіч адзначае такія творы, як апавесці «Зброю бярэць сын» Хв. Жыжкі, «Маланка ўчыла» Г. Васілеўскай, «Апошнія і першыя» Б. Сачанкі, «Шумюе Нятвенціц дзесяць» Я. Курго, «Віця Сціпца» М. Юрзуна, пазэму А. Астравіцкай «Прыводзі дзеда Міхэда», «Апавяданні пра Марата Назава» С. Шупікевіча, кнігу І. Сяркова «Я з Санькам у тыле ворага». Пра апошняю апавесць прамоўца гаворыць даволі падрабязна, даючы ёй высокую ацэнку.

Палюбіліся дзіцяці, працягваючы ён, кнігі аб мільёнах, аб героях рэвалюцыі і грамадзянскай вайны — «Рудольфская рэспубліка» С. Пухавіча, «Чырвоныя хвалі» В. Хомчанкі, «Сіпаг над ракумай», «Апошняя лямпа» і «Чырвоны губернатар» Ул. Мехова, краязнаўчы і навукова-папулярныя кнігі — «Родныя востры» і «Падарожжа па краіне беларусаў» В. Волыскага, «Зялёныя наветры» М. Паслядоўца, кнігі ўспамінаў пра пісьменнікаў — «Колас раскавае пра сябе» М. Лужаніна, «Незабытамыя сцэны» С. Александровіча, «Памятныя сустрэчы» М. Хведаровіча. Гаворачы пра апошнія тры кнігі, прамоўца заўважае, што паспяла патраба стварыць мастацкія біяграфіі беларускіх пісьменнікаў-класікаў, што такія біяграфіі вельмі патрэбны школе.

— Нам патрэбны, — гаворыць далей М. Мінкевіч, — аркія, эмацыянальныя, вясёлыя творы самай разнастайнай тэматыкі. Вучні старэйшых класаў чытаюць кнігі пра сённяшні дзень, пра міруную працу савецкіх людзей, кнігі з яркімі вобразамі герояў-сучаснікаў. Піянеры і ахцэбраты чытаюць твораў, у якіх бы ішла гаворка аб іх справах, вучобе, адпачынку. Для дзіцячых маладога ўзросту вельмі неабходны кнігі на маральна-этычныя тэмы, якія б садзейнічалі выхаванню ў іх сумленнасці, праўдзівасці, павагі да старэйшых, шчыльнасці, настойлівасці, пачуцця калектывізму.

Юныя чытачы чытаюць ад пісьменнікаў цікавыя і займальныя кнігі, якія б дапамагалі ім разабрацца ў складаных з'явах жыцця, пазнаць мір і з жыццём і працай дарослых.

Вучні сярэдняга і старэйшага ўзросту хацелі б прычытаць твораў аб прыгожасці стваральнай працы, аб нясмысленных пошуках, у якіх мучыцца юнае сэрца, стады, знаходзіць сваё прызначэнне чалавек.

Школе патрэбны кнігі, у якіх выкрываецца капіталістычны лад жыцця, зрываюцца размяшчаны маскі, якімі гэты свет прыкрывае сваю зварыную сутнасць.

Мы вучым дзіцячых з павагай адносіцца да ўсіх народаў і нацыяў, да іх культуры і мовы. У выхаванні сапраўдных патрыятаў-інтэрнацыяналістаў, непрымырмых да расавых дыскрымінацый, нам бы вельмі дапамагла добрая мастацкая кніга. На жаль, кніг такіх надзвычай мала. Дарэчы скажаць вось што. Калі мы вырашылі пазнаёміць нашых дзіцячых з лепшымі творами народаў СССР і з гэтай мэтай уключыць некаторыя з іх у чытанні, то аказалася, што творы гэтыя не перакладзены на беларускую мову. Гэта трэба ўлічыць нашым перакладчыкам.

Школьнікі, працягваючы прамоўца, чытаюць ад пісьменнікаў кнігі, у якіх паказалася б месца навуковай думкі, раскрыліся б таемныя навуковыя адкрыццях, кнігі аб рамантах і саляндарнай службе, аб будынку Савецкай Арміі, аб жыцці пагранічнікаў, кнігі аб сабрэўстве і каханні.

У канцы свайго выступлення міністр асветы рэспублікі выказвае некалькі жаганданяў і прапановы. Добра было б, на яго думку, выдаць сэрью кніг пад рубрыкай «У сьвесе прыгожага» — кнігі пра выдатных людзей Беларусі: кампазітараў і музыкантаў, мастакоў і скульптараў, акцёраў кіно і тэатра. Такія кнігі садзейнічалі б эстэтычнаму выхаванню школьнікаў.

Адзначаючы, што мастацкія кнігі для дзіцячых афармляюцца ў нас значна лепш, чым падручнікі, прамоўца гаворыць аб тым, што ў гэтай справе калісьці было б пераважна выданне дзіцячых мастацкіх кніг і падручнікаў аднаму выдавецтву.

Гаворачы аб папулярнасці дзіцячых кніг, прамоўца выказвае жаганданне, каб на створаных перыядычных выданнях часцей з'яўляліся артыкулы на тэмы для дзіцячых і крытычныя артыкулы на тэмы для дзіцячых і юнацтва. Радуючыся гэтай, мы пачыналі ўжо сур'езна задумвацца і над якасцю дзіцячых літаратурных. Потым была вайна... Калі мы вярнуліся ў рубрыку Міне, то, на сутнасці, эню пачыналі ўсе спачатку. Не было паперы, падрабязна бяз была зусім слабая. У 1945 годзе было выдана паўдзсятка маленіх кніжачкаў — не новых, а з даваенных «заласаў». І эню мы давалі кожнай новай кніжцы, кожнаму новаму аўтару. Рэдактары дзіцячых выданняў і кнігі былі заклапочаны адным: які чым папоўніць худы рэдакцыйны партфель... І вось зараз мы гаворым аб гэтым як аб перахытай гісторыі. Есць у нас дзятэр і новыя творы, і но-

вая аўтары. Гэта добра відно і з даклада Янік Брыля. А калі ёсць у выдавецтва і ў чытача выбар, то, паўна, ні адзін, ні другі не захоча мець справу з дрэннымі або слабымі творами. Вось так само жыццё прымушае нас усё болей і болей задумвацца над якасцю сваёй работы. На жаль, ішчэ нямада яшчэ і друкуецца слабых твораў — невыразных, занадта агульных вершаў і бессюжэтных, вядых па стылі, апавяданняў.

Асобна спыняецца А. Якімовіч на леныскай тэме ў дзіцячых літаратуры.

— Мы ўжо не раз гаварылі аб ёй, гаварылі аб той вялікай адказнасці, якая стаіць перад пісьменнікамі, што блэрэцца за вырашэнне гэтай тэмы. Аднак і сёння, калі мы рыхтуем гэтага 100-годдзя з дня нараджэння Ільіча, даводзіцца паўтараць, што гэтай адказнасці ў нас часам малавата. Калісьці рускі пісьменнік Конанаў напісаў некалькі добрых апавяданняў пра Леніна — для дзяцей маладога ўзросту. Тэма гэтых апавяданняў — Ленін і дзятэр. Пасля Конанава ў ўсіх рэспубліках напісана дзятэрны апавяданні пра Леніна, у тым ліку і ў нас. На жаль, мы, здаецца, далей Конанава не пайшлі. Той жа змест, тая ж героі, тая ж матыя, нават тая ж сюжэтныя хады.

Як на прыклады такіх пераваж прамоўца спыняецца на апавяданні В. Хомчанкі «З'яночка малака» і Я. Бяганскай «Сыноўная дума». Пісьменнік заклікаў сваіх таварышаў па піру раішуца адмаўляцца ад паўтарэння існага і перапісанага, шукаць новыя тэмы і новыя фармы для паказу сапраўднай велічы Леніна як правядара і чалавека.

— У сьвесе, — гаворыць А. Якімовіч, — зачынаючы сваё выступленне, — ідзе нясмысленна барацьба за будучыню чалавечтва, барацьба паміж лагерам капіталізму і сацыялізма, барацьба за душы і сэрцы людзей. Вось чаму нам трэба высока трымаць наш чырвоны сігн, штодзённая кляпачка аб выхаванні тых пакаленняў, якім мы яго перададзім, каб яны, тая пакаленні, нажучы словамі Янік Юналіна,...

...Здабытую свабоду
Зналі, шанавалі.
І у цяжкую прыгоду
Усталі грозная шалай.

Наступным узроў слова Васіль Хомчанка. Падаляючы тэму заклапочанасці станам дзіцячых літаратуры, якая прагучала ў дакладзе Я. Брыля, прамоўца, тым не менш, заўважае, што дакладчык не з'яўляўся кола аўтараў і твораў, калі ён пералячыў поспехі і ўданы В. Хомчанка ільчыш, што можна было б больш парадавацца здабыткам літаратуры для дзіцячых, новым імянам і творами, што з'явіліся за апошнія тры гады.

Далей прамоўца спыняецца на пытаннях спецыфікі дзіцячых літаратуры. Ён гаворыць аб займальнасці кніг для дзіцячых, аб умелстве пісьменніка будаваць напружанні, з некалькімі падзеямі сюжэт. Злоўжыванне так званым падэтнам, калупанне ў душы героя, на думку прамоўцы, робіць твор для малага чытача нецікавым, сумным.

Есць кнігі для дзіцячых і ёсць кнігі пра дзіцячых для дарослых, заўважае В. Хомчанка. У папярэдняе свайго думкі ён гаворыць: — Вось тут Янік Брыль называў і хваліў апавесці Алены Васілеўскай пра Ганьку. Калі ён гэта рабіў першы раз (на пленуме праўлення Саюза пісьменнікаў), то гэта было дарэчы. А тут, мне здаецца, гаворыць пра гэтыя апавесці няма асаблівага падстаў. Не таму, што яны маўляў, маюць нейкія заганы. Не, апавесці добрыя, таленавітыя, напісаныя прызрасца, з любоўю да матэрыялу. Але ж яны не для дзіцячых. Яны пра дзіцячых для дарослых. Аўтар успамінае сваё дзяцтва і з вышыні свайго багатага жыццявага вопыту, з вышыні ўзросту глядзіць на тых далёкіх падзеі, глядзіць па-даросламу. Гэта размова дарослага з дарослым. Вядома, апавесці гэтыя могуць чытаць і дзятэр, але, паўтараю, напісаны яны не для дзіцячых, а пра дзіцячых.

Далей прамоўца гаворыць пра кнігі на гісторыя-рэвалюцыйныя, ваенна-патрыятычныя тэмы, пра кнігі аб Леніне, адзначаючы, што такіх кніг у апошнія гады напісана ямаля і на існае менавіта малымі пісьменнікамі. В. Хомчанка называе дзятэр кнігу П. Ткачова «Вішнёвая квецень» і «Сэрца камаўра», у якіх, поруч са слабымі мясцамі, ёсць шмат цікавага, зробленага па мастэрску. І трэба, гаворыць ён, падтрымліваць нагамні, жадаць не пісьменніка распаўсюдзіць гэтыя важныя і адказныя тэмы. Разам з тым і пісьменнік, беручыся за высокія тэмы — тэмы Леніна, партыі, рэвалюцыі, — павінен шукаць свае шляхі для іх вырашэння.

В. Хомчанка падтрымлівае прапановы і пажаданні дакладчыка адносна павелічэння лістаку часопіса «Бярозка» і мер заахвочвання аўтараў дзіцячых твораў. — Некаторыя пытанні развіцця беларускай літаратуры для дзіцячых закрануў і свайго выступленні Алесь Шапкоў. У прыватнасці, ён гаварыў аб адноснах крытыкі да дзіцячых літаратуры. Прамоўца сьвідравіў, што на долю беларускіх дзіцячых пісьменнікаў выпала мець справу толькі з рэцензентамі, прытым з рэцензентамі нізкай кваліфікацыі, што і да гэтага часу, хоць беларуская дзіцячая літаратура можа пахваліцца значнымі здабыткамі, крытыка глядзіць на яе не як на частку беларускай літаратуры ўвогуле, а як на нешта дугараднае, пабочнае, не вартае увагі.

Далей А. Шапкоў гаворыць аб выданні дзіцячых кніг, аб іх тыражах. На яго думку, і ў гэтай справе ёсць шмат недахопаў. Кнігу для дзіцячых надзвычай цяжка перавадзіць, нават і тады, калі з часу яе першага выхду ў свет прабіць ямаля год, калі кнігу даюць няма на прылаўках кнігарань. Не ўсё добра і з тыражамі. Звычайна, гаворыць прамоўца, дзіцячыя кнігі выдаюцца тыражом у 7—10 тысяч экзэмпляраў, радка — 15—16 тысяч. А між тым, заўважае ён, каб хоць адзін экзэмпляр кнігі мог трапіць у кожную школу рэспублікі, дык яе трэба выдаваць тыражом мінімум у 30 тысяч экзэмпляраў.

Даўно наспела пытанне, працягваючы прамоўца, і аб павелічэнні аб'ёму «Бярозкі». Дзіцячы пісьменнік проста няма дэ друкавацца, асабліва, калі справа ітэма дзіцячых бунных твораў, напрыклад, апавесцей. Намы піянерскія газеты, гаворыць А. Шапкоў, стараюцца прысьці нам на дапамогу, бяруцца нават за публікацыю апавесцей, расцягваючы іх друкаванне на 3—4—5 месяцаў, але тут інакш будзі газэты абмежаваны ў сродак і не маюць магчымасці іх належыць апаляць: прытым пісьменніка, владзі, значнае прамоўца, трэба, ва вярнулаў «Піонерскай правды», стварыць у рэдакцыях нашых піянерскіх газет спецыяльныя фонды, каб яны на сапраўдзную жаглі заахвочыць пісьменнікаў і друкаваць творы высокай ідэяна-мастацкай якасці.

— У свой час я працавала ў школьнай бібліятэцы, — гаворыць работніца бібліятэкі Палаца культуры прафсаюзу А. Тарасова. — І вое аднойчы да мяне звярнулася настаўніца, выкладчыца прыродазнаўства, папрасіла, каб я падабрала ёй пазнаваўчую літаратуру.

Я перабрала сваю бібліятэку, пабывала ў ішчых і перанаканалася, што пазнаваўчыя, прыродазнаўчыя кнігі на беларускай мове вельмі і вельмі мала. З таго часу мінула шмат гадоў, але становішча, наколькі мне вядома, мала змянілася.

Асабліва мала такіх кніг, гаворыць прамоўца, для малодшых школьнікаў, гэта значыць, для дзіцячых таў ўзросту, калі ў іх абуджаецца цікаўнасць, калі яны хочучь ведаць усё і пра ўсё. Стварыць такія кнігі — першачарговая задача беларускіх пісьменнікаў. Аднак зрабіць гэта за год-два немагчыма. Таму прамоўца прапануе на першы раз падрываць і выдаць такія кніжкі хоць бы на тым матэрыяле, які ўжо ёсць у гадавых камплектах «Вясёлкі» і «Бярозкі».

Акрамя гэтага, А. Тарасова гаварыла аб неабходнасці выдання кніжачкаў для дзіцячых, накіштат «Вясёлкі карцінка», зборніка тыпу «Чырвоныя лісткі календара» і «Слова аб прыродзе».

На трыбуне — загадчык рэдакцыі дзіцячых і юнацкай літаратуры выдавецтва «Беларусь» Аркады Марціновіч.

— Так, сёння наша дзіцячая літаратура, — гаворыць ён, — даволі стала, у ёй праце ямаля добрых мастроў. Тым не менш, гаворка наша, як адначасна дакладчык, не павінна быць параднай. Мы сапраўды павінны як мага больш прыцягваць гаварыць аб тым, чаму ў нас ўсё-такі добрых кніг малавата і што зрабіць, каб іх было больш. У нас, напрыклад, мала кніг аб сённяшняй школе, аб піянерскім атрадзе, мала выдаецца фантастычнай і навукова-папулярнай літаратуры, мала ўвогуле такіх кніг, якія б сталі падзеяй у жыцці дзіцячых і падзель у літаратуры.

Надаўна мне даваўся быць у Маскве на пасяджэнні Савета па дзіцячых літаратуры пры Дзяржаўным камітэце па друку пры Савесе Міністраў СССР, на якім абмяркоўваліся пытанні развіцця ваенна-патрыятычнай літаратуры. Ішла гаворка там і аб кнігах беларускіх пісьменнікаў. Адначасна, у прыватнасці, што кнігі аб вайне, аб партызанскай барацьбе беларускага народа, аб удзеле ў ёй юных герояў у нас выдаюцца шмат. І гэта добра. Але некаторыя таварышы гаварылі і пра тое, што не ўсе гэтыя кнігі пакідаюць добрае ўражанне, што многія з іх паважваюцца, занадта вузкія на ахоне падзеі. З некаторых кніг выходзіць, што вайну выйграў дзятэр, юныя героі, бо ў гэтых кнігах дзятэр дзятэрчаюць, змагаюцца з ворагамі самі па сабе, поруч з імі няма дарослых, сапраўдных змагароў. Папракалі нашых пісьменнікаў і за тое, што ў нас няма кніг пра Савецкую Армію, пра яе доблесныя перамогі і сённяшнія мірныя будні.

А. Марціновіч гаворыць далей аб тым, што ў кнігах для дзіцячых амаль не закранаюцца тыя праблемы, якія хвалююць і турбуюць нашу грамадзкасць, аб тым, што дзіцячым пісьменнікам трэба шмат вырываць спажывецкія адносіны да жыцця асобных членаў нашага грамадства, шырай асвятляць тэму патрыятызму і інтэрнацыяналізму савецкага народа, прывіваць дзятэр любю да працы, вучыць іх змажку быць карыснымі Радзю.

Прамоўца спыняецца на выдавецтвіх справах. Попыт на дзіцячую кнігу, гаворыць ён, расце, а «прадукцыйнасць» нашай рэдакцыі на працягу гадоў застаецца амаль нязменнай. У 1965 годзе, напрыклад, было выдана 65 кніжачкаў аб'ёмам 295 друкаваных аркушаў. На сёлёты год запланавана 70 кніг аб'ёмам 325 аркушаў. А між тым, у Грузіі, скажам, летас было выдана 232 дзіцячыя кнігі аб'ёмам у 1300 аркушаў.

А. Марціновіч гаворыць таксама аб тым, што трэба значна палепшыць прапаганду і папулярнасць кніг для дзіцячых.

— Аб клопатах і турботах бібліятэчных работнікаў, аб тых цяжкасцях, з якімі яны сутыкаюцца ў прапагандзе дзіцячых кніг, гаварыла на пасяджэнні старэйшая супрацоўніца Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У. І. Леніна З. Дзяўканова. Яна, у прыватнасці, падалялася думкамі, назіраннямі і меркаваннямі, якія былі выказаны работнікамі дзіцячых бібліятэч рэспублікі на тэматычных канферэнцыях па пытаннях прапаганды беларускай дзіцячых літаратуры.

Бібліятэкары адразу заўважаюць усё лепшае, што выпускаюць нашы выдавецтвы, гаворыць прамоўца. Яны ж асабліва востра адчуваюць і тое, што трапіла на паліцы лішнім, мёртвым грузам, і тое, чаго няма, але што нястомна паграбавуць дзятэр. Найбольш адважыліся заахвочваць дзятэр і — з класаў. Ім няма чаго прапанаваць, акрамя вершаў. Але і кніжкі вершаў выдаюцца часам так, што дзятэр ад іх адмаўляюцца: занадта дробныя шрыфты.

Закранаючы пытанне тыражоў дзіцячых кніг, З. Дзяўканова гаворыць:

— Сапраўды, цяжка зразумець, чым кіруюцца работнікі выдавецтва, вызначаючы тыраж той ці іншай кнігі. Цікава, патрэбная кніга выпускаецца дзятэрчым тыражом. Чаму? У рэспубліцы ні мінімум паўмільёна яе патэнцыяльных чытачоў. І наадварот: не вельмі цікавая кніжачка Г. Куноўскага выпускаецца 200-тысячным тыражом. Замест яе можна было б выдаць чатыры кнігі тыражом па 50 тысяч і даць іх у кожную школьную бібліятэку.

Прамоўца гаворыць далей аб тэматычнай і жанравай разнастайнасці кніг, асабліва для малалетак, аб часопісах «Бярозка» і «Вясёлка», якія, на яе думку, шмат робяць для азнамянення дзіцячых з новымі творами беларускіх пісьменнікаў, спыняецца на крытыцы, якая вельмі няўважліва пакуе што да дзіцячых літаратуры. У папярэдняе апошніх свайго думкі прамоўца нагадвае, што за мінулы год ўсім беларускім перыядычным друку з'явілася толькі 14 рэцензій на дзіцячыя кнігі, прычым далёка не ўсе з іх былі напісаны на належным узроўні.

З вялікай увагай слухалі прысутныя выступленне Васіля Віткі. Адзін са старэйшых нашых дзіцячых пісьменнікаў з трыговай і болей гаварыў аб той хвалі безадказнасці і непатрабавальнасці, якая, на яго думку, протэ-таці захлістае нашу дзіцячую літаратуру.

— От тут многія таварышы гаварылі аб тым, што трэба павялічыць аб'ём «Бярозкі». Сапраўды, такая патрэба наспела. Але я, як рэдактар другога часопіса — «Вясёлкі», вельмі спачуваю калектыву людзей, якія будучы працаваць у часопісе, што некажна павялічыцца ў два разы. Ім будзе вельмі цяжка, бо можна агубіцца ў тым неарганізаваным патокі, які наглядзецца ў нашай дзіцячых літа-

ратуры. Хто толькі ні спрабуе сваіх сіл у дзіцячых літаратуры! Хто толькі ні заўважыць аб сваім праве, прэтэнзіі, умелні пасаці для дзяцей! Бываюць тут і аўтары паробкі, і графаменты, і аўныя літаратурныя руждзелы, ад якога нам цяжка адвацца — і ў «Бярозцы», і ў «Вясёлцы», і владзі, у выдавецтве, дзятэр гэты паток ішчэ большы. У нас ідзе ў друку вельмі шмат браку, так званых кніг-аднакоў, якія не паспеець выйсці, як на другі-трэці дзятэр наміраюць, не пакінуўшы следу ў душы людзей, што паспелі прачытаць іх. Тут гаварылася аб тым, што быўшым цяжка перавадзіць дзіцячую кніжку. Справа, мусіць, у ішчым: вельмі нямногія кнігі маюць права на перавыданне. Нам трэба думаць аб тых рэзальных заслонах, якія б перашкодалі з'яўленню ў свет кніжак, аўна нізкіх па сваіх якасцях.

В. Вітка гаворыць таксама аб хаатычнасці, бессістэмнасці ў выданні кніг для дзяцей. У нас штогод выходзяць кнігі, якія нельга назваць кнігамі ў сэнсе іх ціласнасці. Шмат так званых зборнікаў і рэдакцыйна мала кніг. Гэта здарэцца па той жа прычыне непатрабавальнасці. У кожнага аўтара, незалежна ад таго, пэст ён ці прызак, знойдзецца матэрыял для зборніка: вершы пра вясну, лета, восень, апавяданні пра нейкіх, больш ці менш цікавыя выпадкі. І складаецца зборнік.

— Тут, на гэтай прадстаўнічай нарадзе, — працягвае прамоўца, — мне асабліва хацелася б падкрэсліць, што нам трэба неадкладна думаць над падрываючай цэлых сэрый, бібліятэч кніг для дзіцячых, сьласці план іх выдання не на адзін год, а магчыма, на некалькі пяцігодкаў, бібліятэкі па самых розных пытаннях і інтарэсах. Справа гэтая, натуральна, павінна быць пастаўлена на навуковы грунт — з пункту гледжання ідэалагічнага, метадалагічнага і падагагічнага. Цяперашняе наша выдавецтва наўрад ці зможа справіцца з такой задачай. Таму можа варта паставіць на сённяшнім нарадзе пытанне аб тым, што пара пакладзіцца аб стварэнні выдавецтва дзіцячых літаратуры. Нам патрэбна такое выдавецтва, калі мы сур'езна думаем аб развіцці нашай дзіцячых літаратуры.

Адзначаючы, што даклад Янік Брыля дае праўдзівы малюнак развіцця дзіцячых літаратуры апошніх гадоў, што яго крытычны пафарас вынічае з жаждання вымяраць яе вартасці высокімі мастацкімі крытэрыямі, судзіласць яе здабыткі і пралкі з агульным развіццём беларускай літаратуры, кандыдат філалагічных навук Э. Гурэвіч спынілася на рабоце беларускіх дзіцячых пісьменнікаў над уваабленнем вобраза Уладзіміра Ільіча. Яна, у прыватнасці, гаворыць аб апавяданнях п і Леніна, што з'явіліся ў апошнія гады.

— Пісьменнікі і ініцыяты, — адзначае прамоўца, — раскрываць вобраз правядара перш за ўсё як чалавек, паказваюць яго высокую духоўную якасці, яго чалавечнасць. Удачай уяўляецца мне апавяданне В. Хомчанкі «Барышкі»: аўтар здолеў надаць назізму не новаму ў савецкай Леніншчыне сюжэту. На жаль, у многіх апавяданнях пра Леніна засмучае аднабаковасць аўтарскай трактоўкі вобраза правядара: яго даброта, чучасць, сардэчнасць часам даюць у адрыве ад такой найважнейшай рысы ленынскага гуманізму, як суровая непрымырласць да ворагаў рэвалюцыі. Эмацыянальнае ўздзеянне некаторых апавяданняў пра Леніна азначае і голая дыдактыка, празмерная паучальнасць.

Авяр'ян Дзержынскі ў сваім выступленні нагадаў, што пісьменнікі, якія ішчуць для дзіцячых, павінны заўсёды дбаць аб тым, каб іх творы выходзілі ў юныя сэрца паучыць любі да прыроды, да навакольнага свету, пачуцці павагі да бацькоў, старэйшых, настаўнікаў, пачуцці любі да Радзімы.

Ён таксама гаварыў аб стане беларускай дзіцячых кніжкі, адзначаючы, што песня для дзіцячых незаслунажна занядавана, што ён не аддаючы належнай увагі ні Міністэрства асветы рэспублікі, ні ЦК ЛКСМБ.

— Думаецца, што ўсе мы рады гэтай сустрэчы, рады, што разам з намі, пісьменнікамі, набалелыя праблемы нашай дзіцячых літаратуры абмяркоўваюць прадстаўнікі Міністэрства асветы, Камітэта па друку, Цэнтральнага Камітэта камсамола, выдавецтва, нашы бібліятэкары, — гаворыць Кастусь Кірэнка. — Хоцця спадзяваюцца, што мы будзем сустракацца часцей, можа, не толькі на такіх вялікіх нарадах, што наш агульны клопат аб развіцці дзіцячых літаратуры на гэтым не скончыцца.

Прамоўца спыняецца на пытанні аб павелічэнні памеру часопіса «Бярозка». Супрацоўнікі рэдакцыі і члены рэдакцыі, гаворыць ён, лічыць, што гэтая пытанне наспела даўно і што яго пара вырашаць. Таварышы, якія выступалі перада мною, даказвалі гэта даволі перанавуаца. Я, як рэдактар «Бярозкі», лічу, што часопіс трэба павялічыць у два разы, зрабіць яго такім, які маскоўскі «Піонер» амаль ленынградскі «Костёр». Калі ж гэта на нейкіх прычынах зрабіць нельга, дык можна дапамагчы часопісу ў ішчым плане — павялічыць яго фармат. Гэта таксама даць нам дадатковую плошчу. Праўда, мы стараліся друкаваць бунныя творы і пры іцперашнім аб'ёме «Бярозкі». Так, напрыклад, мы апублікавалі апавесці І. Сяркова «Мя з Санькам у тыле ворага», шораг ішчых твораў, але, вядома, са скарачэннямі. Маючы большы памер, мы, канечне, маглі б зрабіць значна больш.

К. Кірэнка падтрымлівае прапанову дакладчыка аб правядзэнні конкурсу на лепшы твор для дзіцячых і юнацтва. Ён таксама выказвае жаганданне, каб «Вясёлка», «Бярозка» і «Малодасць» мелі спецыяльныя сродкі на правядзенне сваіх конкурсаў на лепшыя апавесці, пазэмы, апавяданні і вершы ўвогуле. У заахвочанне прамоўца гаворыць аб мэтазгоднасці правядзеньня ўсебеларускай канферэнцыі дзятэраў, лепшых юных паэтаў і прызакіў, што паспырае, на яго думку, прыходу ў літаратуру новых таленавітых сіл.

Уладзімір Юрвіч даваўся быць членам журы Рэспубліканскага конкурсу на лепшае школьнае саціпенне, прысвечанае

НЕ У «ТРИДЗЯТЫМ ЦАРСТВЕ»

Я ішоў да гэтага чалавека, паслухаўшы пера яго ад ісціслаўцаў німаля. Я ўжо ведаў, што настайнік Пётр Дамітравіч Урублеўскі — чалавек з даіноўнай душой, што ён арганізаваў лясныя тэатры. Мне ён, прызначаючы і цікаві перш за ўсё як ляснічкі.

Я знайшоў Пятра Дамітравіча ў невялікай школьнай майстэрні, дзе звычайна гуртоўцы майстэрні свае лялькі. Раскладчы на століку ўзоры народных ткачых, вышывок, настайнік і сядзеў над ім у глыбокай задумцы. На стук дзвярэй ён зрагавалаў і наўрадчы нават нехаваў, адрыўшы погляд ад таго, што разглядаў. Гэта быў сярэднанага росту чалавек з абветраным, нават змой агарзлым тварам, упрыгожым ледзь не будзённамі вусамі. Дык поцікава а яго рукі былі не інтэлігентны, а перабомаючы моцны, шыры.

Пра мэта свайго візіту я сказаў адразу. Але Пётр Дамітравіч сам пачаў задаваць пытанні — ці быў я на тэатрышчы выстаўках народнага прыкладнага мастацтва? Ці даводзілася бачыць, як ткуць у вёсцы на кроснах ручнікі і абрус? Што ведаю я пра гэтыя ільну?

І не чакаючы маіх адказаў, сам стаў расказваць, які даўгачасны расце ў вёсках ісціслаўцаў і што з яго ўмеюць рабіць вясковыя майстрыхі і гараджанкі з прыгадваў, пра адметныя якасці вырабаў з таго ці іншага пясчлівага, і як перадавалася ткацкае майстэрства ад бабаў да ўнучак, з пакалення ў пакаленне. Верта, маўляў, толькі ўгледзецца пільней, дык убачыць нават тое, што ніколі і не думаў убачыць — абрусі вельмі крэпасці, некаменныя драўняныя тэатрышчы стэлаў, лясныя казанкі жэр-птушчы. Значыць, усё гэтыя ўзоры і арнаменты ідуць са свайго мінуўшасці. Ды і ў кроі народнай вопраткі вельмі шмат асаблівых характэрных толькі для Магілёўшчыны, для ісціслаўшчыны.

Пётр Дамітравіч эню загаварыў:

— Нам на ўсё гэта давялося зварнуць увагу, хацелася гэтага ці не. Бо лясныя прадстаўленні ў народзе таксама жылі ісправду, і ў іх таксама была і гісторыя, і боль, і думы народных. Пачыналі ж мы з малаго, рухаліся вобмакам...

Настайнік расказаў, што зарадзілася ўсё са школьнага гуртка, у якім дзеці ляпілі зварку і лялек, шёл для іх вопратку, інструментальнай саломкі свае самаробныя шкатулкі. Нека на рэбаныя выстуцы дзіцячай творчасці Пётр Дамітравіч пачаў, як захапілася ляскай дзіцячым наведвальнікам:

— Ну і здарова: як жыць! Хоць ты лясныя прадстаўленні паказваў...

Расказаў пра гэта Урублеўскі ў настайніцкай — і пайшоў: «Дэду, парай У нас жа ёсць і эканоміка да гэтага — Ламанюўская, Гутары ды ён...» Называлі іх тады ўсялякі: «ініцыятыўная група», «ядра энтузіястаў». І гэтай групой дэвялося са перапрацаваць німаля: падбіраць рэпертуар, малывалі эскізы дэкарацыі і самі майстравалі гэтыя дэкарацыі, выраблялі рэжывіт.

Лялькі не атрымліваліся. Тое, што рабілася ў гуртку «Умельныя рукі», само па сабе можа было і надзірае, але зусім не «гладзела» са сцэны. Лялькі не хачелі «жываць», набываць свой характар. Паспрабавалі пашукаць у Магілёве якой літаратуры па ляльчым тэатры, але нічога такога не знайшлі. Не было ў той час у абласным цэнтры і інструктара па вырабу лялек. І воль набраліся смеласці, калектыўна склалі пісьмо і адрасавалі яго ў Маскву, самому Сяргею Уладзіміравічу Абрацэву. Надзея на тое, што дайце яно, і што Абрацэву адгукнецца, было вельмі мала. Колькі такіх гурткоў у краіне! Нават калі кожны з іх пашле адно пісьмо, дык і тады чалавек не хопіць часу, каб прачытаць і адказаць на гэтыя пісьмы. А яны

ж чакалі большага... І ўсе-такі Абрацэву адказаў. І літаратуру прыслы, і да сабе ў тэатр запрасіў, каб пазнаёміцца з майстрамі лялек і артыстамі, паказаць свае пастаноўкі, пагутарыць больш падрабязна. Запытаўся перапіска. А потым надарыўся шчаслівы выпадак: ехаў у Маскву група настайніцкай і Урублеўскі далучыўся да іх. І ўсе дні ён прасядзеў у тэатры лялек Абрацэва...

— Я вёў тады ад яго пэўныя намады ўсякага добра: і рэжывіт, і ўзоры лялек, і літаратуру, і малюнак-нарцуючы лялек, выкананыя мастакамі тэатра, — задуліўся ўсмешка асвятляе твар Пятра Дамітравіча. — Вельмі, вельмі добра мяне там прынялі...

Новыя лялькі выраблялі іх хлелюкі і дзіцячкі з гуртка. Цяропліва, дэталю да дэталю «ажыўлялі» яны казанчых персанажаў. Але нават потым ужо, у час прадстаўлення Пётр Дамітравіч напружана ўглядаўся ў твары дзіцяці — прынялі ці не прынялі ляльку? Нярэдка лялькаводзі дзілілі, чаму пасля, здавалася б, добра успрынятага спектакля Урублеўскі раптам прапаноўваў зрабіць некаторыя змены ў знешнасці цара Салтана ці Кашчы Бессмяротнага. З майстрам вытворчага навування Мігераман Іванавічам Сафронавым Пётр Дамітравіч падоўгу ўдасканляў гэтыя — механічныя пры дапамозе якіх рухаліся трысцяны лялькі. І пайшлі пастаноўкі за пастаноўкамі: «Кашчы Бессмяротны», «Невадомое царства», «Кале-Бок», «Гусі-лебедзі...» Выступалі на тэатры ў ісціслаўцы і арнаментальныя вёска, але і ў Магілёве. Пётр Дамітравіч быў не толькі рэжысёрам і лялькаводам. Мастацка і музычна афармленне спектакляў звычайна таксама рабіў ён.

На прадстаўленнях дзеці вельмі хутка рабіліся саўдзелніцамі казанчых дзеянняў, іх адрэзы захапляла незвычайнасць усяго, што адбывалася на сцэне. А потым на спектаклі пайшоў і дарослы глядач: ён да ўсяго адносіўся ўжо інакш.

Нека на прадстаўленні ў вёсцы Ануфрыева стары каласнік, паглядзеўшы спектакль, успомніў пра бацьку і так сказаў Урублеўскаму:

— Усё быццам добра, а най-калей прычынкі не хаче. От бацьку, помню, прывозілі да нас, дык там што ні нумар, то свае лярчыкі-гаркавінкі. Патрушка каляцкая кажу якую шутку — за жывот хачелася ад смеку. А рэжывіт — дык ужо і не да смеку робіцца. — Дык так прудзіва ўсё ў іх было, нібы ў тавай хаче толькі што бевалі, паглядзеці. І адзёны ў тых батлеячых лялек было няскае...

Словы старога прымуслі задумацца. А потым, калі і рабочыя лінозавода, і садоводы з Курманова сказалі, што вельмі ж усё казанчае, Пётр Дамітравіч сказаў на царовай рэпетыцыі:

— Трэба нам прыглядацца да жыцця больш. Мы мала ведаем, як апрачаліся ў стары час на ісціслаўшчыне. Будзем для сваіх спектакляў казанчыя палацы, замкі-прыбызна, як у думаўца. А ў самім жа ісціслаўцы толькі старажытныя будынкі. Ёсць такія цікавыя ў іх архітэктурныя дэталі, што колькі б і не думаў — не прудымаеш...

Яго падтрымала выкладчыца-мастачка А. Шмелева, якая з першых дзея існавання ляльчанага тэатра вырабляла дэкарацыі:

— А вы забавілі, што сцэны гэтых пабудов нібы дэкарыраваны ільняным узорчатым палатном? Я прыгледзлася, дык сваім вачам не паверыла...

З абстрактнай увагай прыглядаўся іспер гуртоўцы да старажытных будынкаў, якія, здавалася, даўно ўжо прымільгала ісціслаўцамі, прыслухоўваліся да размоў людзей на надзельных

Думаец, хто гэта ў руках Пятра Дамітравіча — у таякой прастай вопратцы, у сільналіскай мадэры Царэвіч Гейдон з «Казкі пра цара Салтана»...

кірмашах. А з'яжджалі сюды, у ісціслаўцы, людзі нават з суседніх рэвон Смяленскай вобласці. Якіх толькі жарты-прымажы, трэпныя слоўцаў ні паслухаўся, на якія толькі ўборы ні дзіліліся!

— Вось тады мы і сталі збіраць узоры нашых народных адзенняў ісціслаўшчыны, — паказвае мне на раскладзены на стале вопратку Пётр Дамітравіч. — Цяпер мы апрачалі сваіх лялек інакш... Паступова збор матэрыялаў для ляльчых спектакляў стаў усеагульным захапленнем, пераўвасціўся ў шырокі краязнаўчы пошук, вывучэнне роднага краю. Пасля зноўшасці з запісамі і сцэнамі песень, зробленых у свой час на ісціслаўшчыне кампазітарам М. Чуркіным, настайніцкі і навуачныя пачалі цікавіцца меласам, выяўляць і запісваць новыя песні. Ва ўсіх трох гарадзкіх школах адкрыліся краязнаўчы куткі.

Пётр Дамітравіч паваў мяне ў спецыяльную зэлу. Яна была зепуёна разнастайнымі экспанатамі. Каля шырокага акна — стол, на стале — макет ісціслаўскага зямка са сцэнай, рован, пад'ёмным мостам. Па левую руку, як уойдзеш — «жывае» сцэнка са старога вясковага жыцця. Інтэр'есеўшы на калодку, дзед правіць хемут. Бабуля казыша ў каласцы дзіцяці. За кроснамі шычуе маці. Не сядзяць без работы і дзеці: дачка прадае кудзель, хлелюкі збівае ў бойцы масла. Муляжкі ўсіх фігур выкананы так па-мастачку, што праходзячы міма іх і незмарок чаючы (цэнавага), проста хачелася праціць прабачэння...

Я шчыра захапляўся і багатай каляцкай старажытных рочу хатняга ўжытку (старажытны — умоўна, бо яны былі ў кожнай сям'іна хаче ўсяго некалькі дзесяткаў гадоў назад), і прыгожай нацыянальнай вопраткай на гэтых фігурах. Падоўгу хачелася разглядаць вырабы школьнікаў-інструматараў — вазы, шкатулкі, усялякі прыгожыя скрынкі. А Пётр Дамітравіч усё расказаў, які мараж яны ператварылі свой краязнаўчы куток у музей раёнага маштабу, які збіраецца зэрз экспанаты для экспазыцыі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна...

Вечарам я глядзеў прадстаўленне пушкінскай «Казкі пра цара Салтана». Глядзеў і захапляўся. «Свацця баба Бабарыха» была і пушкінскай, з таго трыдзяткага царства, і «свага», мясцовага, — здавалася, яе іспісвалі з найкалей гаворкай мясцовай цёткі. Такая ўшыная — нават да цароў ды царовых чалядніку патрапіла!

Развітаўся я з ісціслаўскімі ляснічкімі, як з добрымі знаёмымі. А твары зробленыя імі лялек — ганеральныя царэвічкі, дурнавата-тупыя чаляднікы, удалы-маладыкі, хітраватыя прадстаўніку «апростага людю» і сінклікоўцы усмешку.

З. ЯЛУТІН.
г. Менскаль.

САМОП натуры чалавека ўласны гумар. Гэты гумар не што іншае, як адзіна са спосабаў успрымаць рэчаіснасць. Гумар нараджае шчырае, рэалістычнае адчуванне жыцця.

Мы смеемся часцей за ўсё, калі сутыкаемся з нейкім адхіленнем ад нормы, неадпаведнасцю жыцця з'яў нашым уяўленым аб тым, як усё павіна быць. Гэты смеху разнастайны — ад дэкара, светлага, усмешлівага гумару да гнёнага сарказму, знішчальнай іроніі. Смех — гэта аброн, якая патрабуе разумення і мудрага абыходжання.

Кінематограф, зразумела, штурхне да гумару — з самых першых крокаў; разам з дакументальнымі паказам жыцця ён шырока скарыстоўвае смеху, смеху. Усёка неадкладнасць, прыбылінасць, фальшывае, наігнаўна і дурная тэатральшчына агубыня для складанага майстэрства выклікае смех. Са свайго вопыту магу сказаць: казанчае патрабуе лакланасці, матываваансці ўчынкаў, праўдзівасці павадзін — усяго таго, што ўласна рэалістычнаму па сваёй прыродзе мастацтву кіно. Сучасны глядач ужо ніяк не задавальняецца пустой эскізізмам, кім, бізурнаым калянадай, калядчым сітуацыям. Ён сам зымасіць кампанію і прымае са сподзяны гумар, адзначаны глыбінёй і смеласцю думкі, высокім грамадзянскім пачуццём.

Камедыя — адзіна са сродкаў маральнага ўдасканалення чалавека, яна моцна свай маральна-філасофскім поглядам на свет. Без маральных караняў, без глыбокага аналізу характараў яна будзе пуставатам. Якая, відэчынная казанча павіна несі грамадска-карэнавую думку. Наўрад ці сёння мацым камедыя, шалкам населены адмоўнымі тэмамі: гэта супярэчыла б праўдзе нашага жыцця, дзе станоўчыя пачаткі складваюць яго яорну, а адмоўныя з'ява — выключэнні, які барыдуць з кімі аблідавацца. І ўажкі пераацэнны грамадства, казанчыйна кінематограф, які праікае ў самыя глыбы іропальнай аўдыторыі. Выкрыкнучы і высмеяваючы загані, якія яшчэ трапляюцца ў жыцці, смеху, як бы падзеянарае сілу смеху.

сазданнічае ачышчэнню грамадства. Наўрад думаць, што варта толькі ачысціць душою камедыю, і грамадства ачысціцца ад нясцібтаў заган Асабліва, калі ўжываць невялічкія эдольнасці меншай на да мімікры, да выгудасабавення ў пераважна да выгудасабавення. Ён абыта і гаворыць слухачыні словы, выдзірае кіпучую здэінасць, але актыўнасць яго не мае грамадства ніякага, разліжнага плёну.

Сіла ўздзеяння адмоўнага прыкладу вельмі вялікая. Адзвужыць буды, што і мой пераажы, — сумнай паміш загалічкі клубам Агуршоў саслужыў добрую службу.

ЖЫВЫ КУРЫЛКА АГУРЦОУ!

Наўрад ці зараз хто-небудзь прызначае ў сваім падабенстве з ім, і ўжо ж напэўна пастарацца дзейнічаць таіма, не выкрываючы сабе. Агурцоў быў менавіта, а яго «духоўны баяць», герой даўнявай стужкі «Волга-Волга» Былаўдз наўдз чыпер немычымі. Сёнішні Агурцоў пераўвасціўся, стаў больш спрытны, карысталеца металамі больш тонкімі і злісчым прастойшым ільняным школьнасць стэлю яго меншай і дзейснай, сутнасць якіх жыцця і дзейнасці, сувязіна-ра-меснічкі адносінах да справы. І не дзіва, што мне захацелася даць бой Агурцоў у новым яго абліччы.

Я паволь даўно не дзумаў ў кіно — быў заняты выкананнем і рэжысёрскай работай у тэатры, усё гэта забірала шмат часу і, шчыра кажучы, не было цікава прапаноў. І таму, калі праз два-

нашай гадоў пісьменнікі-сатырычкі Барыс Ласкін і Уладзімір Палікоў рашылі даць прапаш экраннаму жыво Агурцоў у фільме «Стары анажы», я і задалваўчнем прыняў ўдзел у рабоце над камедыяй, якая праікае традыцыйна, што ўжо даўно скалалася. У свой час вельмі кораша аргувала каршына Эльдара Рэзанава «Карнавальная ноч», яна, здавалася б, цалякам вычарпала гэту, і нам, рэжывісёрам новага фільма Аркадзію Калдытаму і мне, гэтай акаліччывасці стварыла дадатковыя цяжкасці: мы марым стварыць фільм, які будзе радаваць і вясельні гледача не менш, чым першы фільм.

І вось, Агурцоў на ільня культуры, але ўжо ў ільня месцы. Па сутнасці, нічога злучнага ён не рабіў і раней і не робіць цяпер, не запускаяе рыву ў дзвэржачую кішэню, паважае козак, яго нават зніць з пасады няма за што. Больш таго — ён стараецца не адстаць ад жыцця. Агурцоў падаўчыць, закончыў курсы па павышэнні кваліфікацыі, павышаў за міжой актывіст, займаў некалькі адказных пасаў — загадаў санаторыям стравінікава тэпу, пасля агубынага тэпу, які пры ім быў разарганізаваны ў перавагу. Гэта біграфія вобраза. А зэрз мы бачым яго на пасадзе дырэктара парку культуры. Было б няправільна паказваць яго спрытным дзялком або авантурыстам — ён стараецца жыць наватарам, але ўсім яго пачынаным пераацэнкае тупасць, дурнота, безгуботчына. Цудоўны прыродны ландшафт-парку, у якім вельмі многа прыгожых пейзажаў, ён засмечвае прашымой ляскаў, гандлёвым кропак, пошлых забав. Быда яго ў тым, што ў сваіх дзеяннях ён кіруецца меркаваннем ільнянага прастыжы, менш за ўсё думачы пра людзей. Тупы адміністратар і прастасаванец Агурцоў сутыкаецца з дасціпнай, разумнай і дзейснай моладдзю горада і першы чарговае фіяска.

У фільме з'яўляюцца новыя персанажы — адуанцы Агуршоў. Такі рэжывісёр-наватар? Эдуард Самецкі (яго іграе Уладзімір Стэцкі), сустрачы з якім вельмі радзі Агуршоў. Ён з энтузіязмам падтрымлівае яго прыдумкі — безгуботнае і недаацэнае гала-прадстаўленне на вадзе.

Узорам для гэтага сурату мастацтва служыць нізкапробныя кі-

мерыяныя заходня прадстаўленні. Самецкі пераконвае Агуршоў, што іх хаче грандыёзны поспех, ледзь не міжнародная слава. Агурцоў не адзінока — яго ёсць аднадушны і абарончы, напрыклад, работнік культуры Дзядэна, якую іграе цудоўная актрыса Марыя Міронава, яго вены супрацоўнікі лектар Ніколімаў (Сяргей Філіпавіч). Глядач эню сустракаецца з ільня вадзе ў гала — прадстаўленні. А былая скарятэра Агуршоў (Тамара Носова) змяніла род заняткаў і вышла за яго замуж. Маладога прафесара, які ўзначаліў барабшу з недадзічным мепарыштвамі Агуршоў, іграе Мікалай Рыбнік. У фільме заіта і многа артыстычнай моладзі. Хаця мы і не ставім музычнаю камедыю, але музыка займае вліччывы месца ў каршыне, яе піша кампазітар Мікіта Багаслоўскі.

Калі паспрабаваць вызначыць жанр фільма, дык хутчэй за ўсё яго можна назваць бытавой камедыяй з элементамі сатыры. Мы адмовіліся ад гратэскаў, што кінакамедыя, пабудавана на выправажэннях псымаж, жыццёе сабе. Сіла камедыяных эпізадаў не ў экзэнтрычнасці, а ў абавітвенні тыповых з'яў, за якімі стаяць глыбінныя, праўда і складаныя характары. Дзя яны ў нейкай ступені эталонам высокай камедыі служыць злісчыва ігра Мікалая Плотнікава ў фільме «Твой сучаснік». Хаця яго ігра камедыянаў у традыцыйным сэнсе і не назавеш, але якім гумарам прасякнуты яго эпізоды, міміка, адносіны з партнэрамі.

Я зусім не з тых комікаў, якіх марыць пра трагедыяны ролю. Але, відэль, для мяне настала пара, калі хачоцца не проста здабываць смех з глядзельнай залы, а стварыць вобразы больш глыбокія, складаныя, у якіх я змог бы шчыры выкарыстаць вопыт, накоплены на тэатральнай сцэне ў рабоце над ролямі Акіма ва «Уладзе немца», на эстрадзе, дзе я шмат гадоў займаюся мастацкім чытаннем. Мару, што далейшая мая работа ў кіно пойдзе якраз у гэтым рэчышчы.

Ігар ІЛЬІНСКІ,
народны артыст РСФСР,
(АДН).

ІВАН ЛЮБЕЗНАУ ЧЫТАЕ БАЙКІ...

Два вечары ў канцэртнай зале Беларускай філармоніі не сціхай смех: народны артыст РСФСР, лаўрат Дзяржаўнай прэміі Іван Любезнаў чытае байкі...

«Лейтэнт самаў сваёй ільнясці: «Слава няблага б запрасіць».

«Ды лядца не хачела...»

«Зайчо аднойчы вылезла ў чыны».

«А друцы — аднуль?». Фота Я. СОРКІНА.

ПАКУТЫ ПАПУЛЯРНАСЦІ

У прыватным жыцці люблю інтэлігентна. Мне проста не па сабе, калі ўсе ведаюць, хто я такі. З гэтай прычыны ў нас карнавал я не пайшоў ні на адзін якіх прадстаўленні баль у стэліцы, а выбраў сціплым вечарынкам, арганізаваную нейкім дамовым камітэтам у далёкім ад цэнтра квартале. Здавалася, тут ніхто ўжо не заўважыць мяне.

Адны толькі я ўвайшоў у залу, дзе ўжо танцавалі, ад буфета да мяне дамаўся 8-30! — Гэта ён! — Ён! — Але ж, наўдз! — Праклята папулярнасці, падумаў я. Чалавеку хочацца павіцца са спаконья, прыватна, дык жа паспрабуй, калі на цябе адразу ўсе ўтэропіліся.

Раптам да мяне падбег нейкі тып: — Майстар! Якая радасць, што надарыўся выпадак убачыць вас! Ці не будзеце ласкавы выпіць з намі кілішак? — Што тут сказаць? Што мне не прыяма, што я прашу не дурныць мяне галавы! О, не! Папулярнасці абавязвае пераносіць яе пакуты з вельмім тварам і далікатнай усмешкай. Калі ты ўжо купавешся ў славе, дык можна і сцірпчыць, калі часам ад яе гаркавата.

Выпіты кілішак я зэў бутэробрам. — Што ж, я тут так, як кажуць, прыватна, — тлумачу я. Вядома, падактуны тып, які выставіў пакуты, — прыватна, зусім прыватна. Баўсца сабе на здароўе, майстар! — Неўзабаве майго субсэдніка энэргічна адштурхнуў суб'ект — ні выгляду давеаным інтэлігент — ні залымантаваў. — Прашу не трымаць мастра!

Кожны хоча выказаць яму сваё шанаванне! — Брава, майстар, — крыкнуў мужчына ў афіцэрскай форме. — Дзіце да нас! — пачуліся галасы. «Мае чытаці! Мае чытаці!» — падмаў я. — О, як яны горнуча да мяне... Я хачу сказаць нешта сардэчнае, але ад хвалевання не мог. Я ўжо не злаваш, што не даюць спакоя, што не ўдалося адпачыць ад славы і на гэты раз.

Першы мой саб'юльгін адцінуў давеаннага інтэлігент і прачынуў да мяне: — Вядома, вы тут прыватна, зусім прыватна, але калі б вы знайшлі хвілінку і заглянулі да мяне... — Ну, што ж, можа як-небудзь пры нагодзе, — наўдз адказаў я. — Абавязкова на гэтым тыдні!

— І да нас таксама. Зрабіце ласку... пачуліся з усё бакоў. — Кран цячэ... Трубы ржывеюць. Як жа гэта, майстар! — Якія трубы? — здзіўліўся я. Пра што вы? — Ужо больш за паўгода, як вы абшлі наладзіць, — гаварыў той. — Паважаю майстар! — Гэта нейкая памылка! — загадаў я.

— Памылка? — збантыўся мой субсэднік. — Хіба вы не майстар Слюсарак? — Які там, ліха яго бары, Слюсарак? — абурўся я.— Нікі я вам не Слюсарак! — Гэта не Слюсарак! — адазвалася ў зале.— Гэта не водпарвадчык... — Я—Януш Асэнка, пісьменнік! — Усе раззішліся, расчараваны. Ніхто ўжо не паіраў на мяне, нішто мною не цікавіўся.

Перыяда з польскай А. МАЏЫЯКІ.

Міністэрства сувязі СССР прыняло рашэнне выпусціць серыю паштовых марак, прысвечаных слаўным абаронцам Брэскай крэпасці-героя і адважным вайнапагранічнікам.

Усерыю паштовых мінішюр увойдуць маркі, на якіх будучы ўвеканачаны ратныя подзвігі арганізатараў абароны штадзі — палкавога камісара Яфіма Фаміна, капітана Яна Зубачова, старшага палітурка Мікалая Пестукова, лейтэнантаў Аляксеева Натана і Яна Акімавіча і многіх іншых абаронаў бессмяротнага гарнізона.

Незабыта пазнігі здэіленні на заходніх рубяжках нашай Радзімы героя-пагранічнікі Анатоль Кіжанаў, Геральд Новак, Рыгор Кованаў, Іаан Вяляеў, Аляксандр Завідаў. Гэтая слаўная пяцірка войнаў наваца занесена ў спісы асабовата става пагранічных застаў. Яны таксама зноўшасць сваё месца на паштовых мінішпурках.

На марках будучы адлюстраваны Паўночныя, Холмскія, Цярэпальскія варты Брэскай крэпасці і іншыя памятнаы месцы штадзі вад Бугам, якія былі грознымі бастыямі вад ворага ў суровым 1941 годзе.

У сувязі з падрыхтоўкай выпуску новых паштовых марак вялікую работу правалі супрацоўнікі месца крэпасці. Яны падалілі і сістэматызавалі шмат дакументальных матэрыялаў пра героў абаронаў, узнавілі іх фотопартрэты.

Індэкс 63856. АТ 03666

Здаецца, ішчэ хвіліна — і гэтыя фігуры-муляны амы вуць, заступаюць ляска...

Лябачанне 21 саванка Першая праграма, 9-10 — тэлебачанне — школе. Беларуска лятэратура. 8-ы клас. «Якуб Колас». Дакументальны фільм. 9-30 — «Азін білет на хачей». «Талісманская мазаіка». Кінанарсы. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-13 — дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Шузы прыроды» (М). 10-30 — міжнародныя спаворчкі ва папавані на тэма гэтыя «Камсомольская праўда» (у запісе). Трансляцыя на Маскву. 11-00 — чэмпіянат свету па хачей з шайбай. Канада — ШВА. Перадача са Стэкгольма (у запісе). (М). 16-15 — праграма перада. 16-20 — школьны фільматэатр. У Яонай Палана. Дакументальны фільм. 16-40 — «Панарама навін». 17-00 — для школьнікаў. «Расказы пра Леніна» (М). 17-30 — для школьнікаў. «Агні светавара». Вынікі гульні: «Азін білет на хачей». «Талісманская мазаіка». Кінанарсы. 10-00 — тэлевізійныя навіны (М). 10-13 — дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Шузы прыроды» (М). 10-30 — міжнародныя спаворчкі ва папавані на тэма гэтыя «Камсомольская праўда» (у запісе). Трансляцыя на Маскву. 11-00 — чэмпіянат свету па хачей з шайбай. Канада — ШВА. Перадача са Стэкгольма (у запісе). (М). 16-15 — праграма перада. 16-20 — школьны фільматэатр. У Яонай Палана. Дакументальны фільм. 16-40 — «Панарама навін». 17-0